

Rijksdienst voor Ondernemend
Nederland

**Nota van antwoord bij
Natura 2000-beheerplan
Engbertsdijksvenen (40)**

**Beantwoording inspraakreacties op
Ontwerpbeheerplan januari 2015**

Colofon

Deze nota van antwoord is een uitgave van het Ministerie van Economische zaken in samenwerking met de provincie Overijssel.

Ministerie van Economische Zaken
Directie Natuur & Biodiversiteit
Bezuidenhoutseweg 73 | 2594 AC Den Haag
Postbus 20401 | 2500 EK Den Haag

Loket van de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO)
088-0424242
infobeheerplannenN2000@rvo.nl

Mei 2016

Ministerie van Economische Zaken

Inhoud

Deel A: Inleiding—4

Deel B: Inspraakreacties—6

- 1 Proces, communicatie en beleid—6**
- 2 Bestaand gebruik, Instandhoudingsdoelen en onderbouwing
 maatregelen—9**
 - 2.1 Algemeen—9
 - 2.2 Hydrologisch gebruik—11
 - 2.3 Landbouwactiviteiten—17
 - 2.4 Bufferzone—21
 - 2.5 Doelen—22
 - 2.6 Droge heide—24
 - 2.7 Hoogveen—24
 - 2.8 Kraanvogels—27
 - 2.9 Gewasbescherming—32
 - 2.10 Jacht—33
 - 2.11 Recreatie—33
 - 2.12 Sociaal economische effecten—34
- 3 Uitvoeringsprogramma en Monitoring—36**
 - 3.1 Borging maatregel—36
 - 3.2 Financiering—38
 - 3.3 Monitoring—40
 - 3.4 Planning—41
 - 3.5 Schade—41
- 4 Juridische aspecten en vergunningverlening—44**
- 5 Ambtelijke wijzigingen EBDV—44**

Deel A: Inleiding

Inleiding

In deze nota van antwoord beantwoordt de staatssecretaris van Economische Zaken en Gedeputeerde Staten van de provincie Overijssel, het bevoegd gezag voor het Natura 2000-gebied Engbertsdijksvenen, de zienswijzen (inspraakreacties) op het ontwerpbeheerplan Engbertsdijksvenen. Het ontwerpbeheerplan beschrijft om welke bijzondere natuurdoelen het in dit Natura 2000-gebied gaat en met welke maatregelen deze doelen behouden kunnen worden.

De staatssecretaris en Gedeputeerde Staten hebben het ontwerpbeheerplan ter inspraak aangeboden om kennis te kunnen nemen van reacties en ideeën naar aanleiding van de voorstellen die in het beheerplan staan. De reacties zijn in deze nota van antwoord verwerkt. In dit document is de argumentatie terug te lezen waarom zienswijzen wel of niet tot aanpassing van het beheerplan hebben geleid.

Proces

De inspraakprocedure is aangekondigd met een kennisgeving in de Nederlandse Staatcourant op 2 februari 2015. Van 9 februari tot en met 23 maart 2015 was het mogelijk om een zienswijze in te dienen op het ontwerpbeheerplan. Tijdens deze periode konden belanghebbenden schriftelijk, via internet of mondeling reageren op de plannen. Op 17 februari 2015 is er een informatieavond georganiseerd in Hardenberg. Tijdens deze avond was er een informatiemarkt waar deskundigen rondliepen voor de beantwoording van vragen en waar informatiemateriaal ter beschikking werd gesteld.

Inspraak

De staatssecretaris ontving op de aangeboden stukken in totaal reacties van 35 insprekers. Dit betroffen 25 reacties van individuele agrariërs, 1 particulier en 9 (belangen)organisaties.

Verreweg de meeste reacties gaan over de voorgestelde vernattingsmaatregelen en de bufferzone om de natuur in Engbertsdijksvenen te beschermen en de verwachte schade die dit gaat opleveren voor de belanghebbenden. Daarnaast reageren insprekers vooral op mogelijke onvolkomenheden in de gevolgde procedure, de betekenis van het bestaand gebruik, de (onderbouwing van de) te nemen maatregelen en de communicatie rond het opstellen en uitvoeren van het beheerplan.

Zienswijzen PAS-gebiedsanalyse

De PAS gebiedsanalyse heeft separaat van het Natura 2000-beheerplan ter inzage gelegen. Zienswijzen op de PAS-gebiedsanalyse zijn in het kader van dat traject beantwoord en hebben mogelijk geleid tot aanpassingen aan de gebiedsanalyse. De antwoorden op de PAS-gebiedsanalyse staan in de 'Nota's van Antwoord, Zienswijzen op het ontwerp Programma Aanpak Stikstof' d.d. 1 juli 2015 en de partiële herziening van de PAS 15 december 2015 en zijn te vinden op de website: pas.natura2000.nl. Per 1 juli 2015 is de Programmatische Aanpak Stikstof (PAS) in werking getreden. Zienswijzen op hoofdstuk 5 en PAS gerelateerde zienswijzen van het ontwerp Natura 2000-beheerplan zijn in deze nota van antwoord beantwoord met een verwijzing naar de 'Nota van Antwoord, Zienswijzen op het Programma Aanpak Stikstof'.

Vervolprocedure

Na verwerking van de inspraak door de bevoegde gezagen hebben de staatssecretaris van Economische Zaken en Gedeputeerde Staten van de provincie Overijssel het beheerplan Engbertsdijksvenen vastgesteld. Tegen het besluit om het beheerplan vast te stellen, is beroep mogelijk bij de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State.

Het beheerplan wordt in principe vastgesteld voor een periode van zes jaar. In die periode worden de ontwikkelingen in het gebied en de resultaten van de maatregelen gevolgd. Aan het einde van de looptijd van het beheerplan volgt een evaluatie die informatie levert voor het volgende beheerplan, dat eveneens voor een periode van maximaal zes jaar wordt vastgesteld. Het bevoegd gezag kan echter besluiten tot tussentijdse aanpassing van het beheerplan.

Leeswijzer

Voor het beantwoorden van de zienswijzen zijn in deze nota van antwoord alle vragen, opmerkingen, suggesties, adviezen en aanbevelingen geordend naar thema. Elk thema is vervolgens behandeld in een apart hoofdstuk en verder onderverdeeld in paragrafen per onderwerp. Per onderwerp zijn de betreffende inspraakreacties in zwarte tekst weergegeven, met daaronder in een cursief blauw lettertype de antwoorden van het bevoegd gezag. Bij inspraakreacties die hebben geleid tot een aanpassing van de tekst in het uiteindelijke beheerplan, is dit in het antwoord met een vet lettertype aangegeven.

In deze nota van antwoord zijn zienswijzen geanonimiseerd verwoord. Eensluitende zienswijzen zijn samengevoegd en van een antwoord voorzien.

Deel B: Inspraakreacties

De inspraakreacties zijn gegroepeerd naar een aantal thema's. De ingebrachte zienswijze(n) wordt eerst omschreven. Daaronder staat in een *cursief blauw lettertype* het antwoord vermeld. Bij inspraakreacties die hebben geleid tot een aanpassing van de tekst in het uiteindelijke beheerplan, is dit in het antwoord met een *vet lettertype* aangegeven.

1 Proces, communicatie en beleid

Meerdere insprekers vinden het een onmogelijke opgave om de planuitwerking binnen twee jaar duidelijk te hebben, zoals op pagina 21 van het beheerplan wordt gesteld. Er is nog geen overeenstemming met grondeigenaren, het planologisch regime moet worden aangepast en er is forse maatschappelijke oppositie tegen de uitwerking van de voornemens.

Het uitvoeren van de maatregelen staat niet ter discussie. In het beheerplan staat dat de planuitwerkingsfase binnen circa twee jaar (voor 2017) duidelijk moet zijn, dit is wenselijk om de doelen ook daadwerkelijk te halen. Inmiddels wordt er een verkenning uitgevoerd in het gebied. Daarin wordt samen met de belanghebbenden in het gebied geïnventariseerd op welke manier het uitvoeren van de maatregelen het beste plaats kan vinden.

Insprekers willen op de hoogte worden gehouden over de voortgang van het proces van de uitwerking van het beheerplan omdat er mogelijkheden zijn voor het uitvoeren van alternatieve maatregelen (omwisselbesluit).

Ook in het vervolgproces zullen belanghebbenden op verschillende momenten betrokken worden. De bestaande contacten met partijen zullen worden voortgezet. In de gebiedsprocessen worden belanghebbenden via brancheorganisaties of belangenplatforms op de hoogte gehouden van de voortgang van de uitwerking.

Inspreker vraagt wat de status van het akkoord Samen Werkt Beter is in relatie tot de juridische verplichtingen van Natura 2000.

Op 29 mei 2013 hebben vertegenwoordigers van 16 organisaties en bestuursorganen met verantwoordelijkheid voor natuur, water, landschap, cultuurhistorie en economie in Overijssel, waaronder de provincie Overijssel het Akkoord 'Samen Werkt Beter' gesloten. Daarin staan onder andere bestuurlijke (proces) afspraken om, vanuit ieders eigen verantwoordelijkheid, bij te dragen aan de realisatie van de EHS en Natura 2000/PAS opgave. In het verlengde daarvan hebben Provinciale Staten op 3 juli 2013 het statenvoorstel 'Samen verder aan de slag met de EHS' vastgesteld. Daarin hebben zij een visie op de aanpak van de uitvoering van de EHS en Natura 2000/PAS opgave vastgesteld. Provinciale Staten hebben tevens besloten de Uitvoeringsreserve EHS in te stellen waarin de provinciale middelen voor de uitvoering worden opgenomen. Op 3 juli 2013 hebben Provinciale Staten ook besloten over de begrenzing van de EHS en daarbinnen de gebieden met een PAS-opgave. Daartoe stelden zij de Actualisatie van de Omgevingsvisie vast. Hiermee zijn de benodigde maatregelen vanuit Natura 2000 geborgd.

Er worden op sommige plaatsen in het beheerplan opmerkingen geplaatst over het doorlopen van de GGOR-procedure. Inspreker verwijst naar een overeenkomst hierover tussen provincie Overijssel en de waterschappen.

*Het beheerplan stelt de bestaande afspraken die in het kader van Samen Werkt Beter zijn gemaakt over de GGOR procedure niet ter discussie. **In paragraaf 4.1.1 van het beheerplan is hierover een verwijzing opgenomen.***

Inspreker merkt op dat Engbertsdijksvenen op de TOP-lijst verdroging staat. De wateropgaven in dit gebied dienen uiterlijk in 2015 gerealiseerd te zijn. Het is nu 2015. Inspreker is van mening dat de overheid hierbij in gebreke is gebleven c.q. blijft.

In het kader van de TOP-lijst verdroging zijn in en rond het gebied verschillende maatregelen uitgevoerd. Er resteert inderdaad nog een wateropgave. Het lange vaststellingsproces om tot de Programmatische Aanpak Stikstof (PAS) te komen heeft gevolgen gehad voor de realisatie van de wateropgave. Het beheerplan benoemt de wateropgave als knelpunt verdroging en beoogt ook het oplossen van dit knelpunt.

Inspreker vraagt zich af of alleen de noordelijke helft van het gebied aangewezen is als Natura 2000 hoogveen(landschap)gebied. Immers voldoende inzet op het zuidelijk deel is ook essentieel omdat ondanks dat het noordelijke deel het hydrologisch betere deel was daar toch achteruitgang opgetreden is.

Het gehele gebied is aangewezen als Natura 2000-gebied met de bijbehorende instandhoudingsdoelstellingen. In het beheerplan is de visie voor de habitattypen van hoogveenlandschap opgenomen en is uitgewerkt waar welke instandhoudingsmaatregelen noodzakelijk zijn om de 'gunstige staat van instandhouding' voor habitattypen van het hoogveenlandschap te behouden of te behalen.

Ook voor gemeentelijke projecten zal ontwikkelruimte moeten worden aangevraagd. Bij de toekenning wordt een termijn voor realisatie van het gebied gehanteerd. Inspreker vraagt welke termijn bij vaak langlopende gemeentelijke ontwikkelingen haalbaar wordt geacht. De gemeentelijke en de provinciale plannen moeten passen binnen de plannen van het rijk.

Zie 'Nota van Antwoord, zienswijzen op het Programma Aanpak Stikstof'.

Het ontwerpbeheerplan is tegen alle afgesproken en vastgestelde regels pas ruim 5 jaar na de formele aanwijzing ter inzage gelegd. De overheid wordt door inspreker in gebreke gesteld.

Het beheerplanproces heeft inderdaad langer geduurd dan verwacht. Er is voor gekozen om een pas op de plaats te maken en een zorgvuldig beheerplanproces te doorlopen waarin alle belangen zorgvuldig zijn meegewogen. Met name het PAS-traject, hoe om te gaan met het teveel aan ammoniak/stikstof, heeft de nodige tijd gekost.

Er moet serieus met de zienswijze worden omgegaan zodat er verandering komt in het beeld dat "bijzondere planten en dieren" meer aandacht krijgen dan de beroepsgroep van agrariërs. Een eensluidende, duidelijk verwoorde en met argumenten onderbouwde reactie wordt tegemoet gezien.

Zowel in het beheerplan als in het beantwoorden van de zienswijzen, terug te vinden in de nota van antwoord, is op een zo objectief mogelijke manier omgegaan met zowel ecologie als met agrariërs.

Het gebied is nog niet zo lang geleden aangewezen als landbouwontwikkelingsgebied en wordt nu volledig op slot gezet omdat er eventueel soms een kraanvogelpaartje komt foerageren. Dat is onbehoorlijk bestuur en een teken van een onbetrouwbare overheid.

In tegenstelling tot de constatering van inspreker wordt het gebied met het beheerplan niet volledig op slot gezet. Naast bescherming en ontwikkeling van natuur worden economische ontwikkeling mogelijk vanuit het beheerplan en ook vanuit de PAS. In het gebied geldt een instandhoudingsdoelstelling voor de kraanvogel. Hier wordt uitvoering aan gegeven middels de voorgestelde verstoringscontouren voor kraanvogels. Binnen de contouren kan bestaand gebruik worden voortgezet. De precieze effecten op kraanvogels worden onderzocht. Mochten uit dit onderzoek negatieve effecten voor kraanvogels blijken, dan kan bevoegd gezag maatregelen treffen via de aanschrijvingsbevoegdheid conform Nb-wet 1998. Voor overige handelingen en (exploitatie van) projecten blijft een vergunningplicht gelden. Buiten de contouren voor de kraanvogel zijn geen significante negatieve effecten te verwachten en worden landbouwkundige ontwikkelingen voor wat betreft de kraanvogel vrijgesteld van vergunningplicht. Hiermee geeft het beheerplan duidelijkheid voor economische activiteiten.

2 Bestaand gebruik, Instandhoudingsdoelen en onderbouwing maatregelen

2.1 Algemeen

Inspreker vindt het verwarrend dat op pagina 91 en op pagina 95/96 van het ontwerpbeheerplan andere dingen worden vermeld over het vergunningvrij verklaren van activiteiten die niet op de lijst van Bijlage VIII voorkomen. Inspreker vraagt zich af of er voldoende mogelijkheid is geweest om ontbrekende activiteiten aan te vullen, bijvoorbeeld via de klankbordgroep.

Activiteiten die niet op de lijst van Bijlage VIII voorkomen zijn vergunningvrij (zie paragraaf 4.2.1). De reden daarvoor is toegelicht in paragraaf 4.2.2: stap 1: "Alle regelmatig terugkerende activiteiten die zich binnen en rondom de begrenzing van het Natura 2000-gebied afspelen, zijn geïnventariseerd. De inventarisatie van de activiteiten in Engbertsdijksvenen heeft plaatsgevonden t/m 31 maart 2010. Op basis van de habitattypen en doelsoorten zijn knelpunten benoemd. Deze knelpuntenanalyse is de basis geweest waarop de lijst van activiteiten (zie bijlage VIII) verder is ingedikt. Alle activiteiten die dus niet op de lijst voorkomen zijn in beginsel vergunningvrij in het kader van de Natuurbeschermingswet (Nb-wet). Ze hebben namelijk geen relatie met een geconstateerd knelpunt voor een aangewezen habitatype of doelsoort in Engbertsdijksvenen. Bij de opstelling van het beheerplan is een zorgvuldig proces doorlopen waarbij verschillende partijen waren betrokken (zie paragraaf 1.4).

Insprekers zijn van mening dat op grond van de teksten in 4.2.1 bestaand gebruik kan worden voortgezet tenzij de overheid tot de conclusie komt dat significante effecten niet kunnen worden uitgesloten en zij daarom moeten aanschrijven; het initiatief en de bewijslast liggen bij de overheid.

Bestaand gebruik kan inderdaad worden voortgezet op grond van artikel 19d, lid 3 van de Natuurbeschermingswet. Bestaand gebruik is vergunningvrij, ook als de activiteiten negatieve effecten hebben op de instandhoudingsdoelen. Wanneer een activiteit een negatief effect heeft op de instandhoudingsdoelen, worden echter wel mitigerende maatregelen of beperkende voorwaarden voorgeschreven in het beheerplan voor de gebruiker. Deze maatregelen en/of voorwaarden moeten in acht genomen worden. Bestaand gebruik is al getoetst en staat in hoofdlijnen in het beheerplan. Er is één uitzondering op het vergunningvrij zijn van bestaand gebruik. Namelijk wanneer de activiteit een project is met een mogelijk (significant) negatief effect op de instandhoudingsdoelen. Voor dergelijke (exploitatie van) projecten geldt wel een vergunningplicht (artikel 19d lid 1 en lid 3 Nb-wet 1998). Om deze reden zijn verschillende activiteiten in het beheerplan opgenomen als vergunningplichtig. Voor bestaand gebruik dat (onverhoopt) niet is beschreven in het beheerplan en waarvan later blijkt dat deze activiteit wel een negatief effect heeft geldt de door inspreker genoemde aanschrijvingsbevoegdheid.

Insprekers vinden het beheerplan in paragraaf 4.3 onduidelijk ten aanzien van de betekenis voor de vergunningverlening. Daarnaast is er voor het oplossen van een aantal knelpunten nog onvoldoende informatie en moet er eerst nog onderzoek plaatsvinden. De betreffende activiteit moet in die periode vergunningvrij voortgezet kunnen worden omdat het bestaand gebruik betreft. Teksten moeten hierover verduidelijkt worden.

Paragraaf 4.3 gaat in op de knelpunten die in het gebied spelen. De gevolgen voor de bestaande activiteiten en vergunningverlening zijn beschreven in paragraaf 4.4. Naar aanleiding van meerdere zienswijzen

met betrekking tot deze paragraaf zijn de teksten aangepast, om te verduidelijken welke activiteiten wel en niet zijn toegestaan. De meeste activiteiten kunnen vergunningvrij worden voortgezet, in beginsel ook indien de activiteit samenhangt met een knelpunt waarover nog onvoldoende informatie is. In dat geval wordt in de eerste beheerplanperiode ingezet op onderzoek/monitoring om te bepalen of de bestaande activiteiten significant negatieve effecten hebben. Als uit onderzoek negatieve effecten blijken, dan geldt kan bevoegd gezag maatregelen treffen via een aanschrijvingsbevoegdheid of geldt een vergunningplicht conform Nb-wet 1998. Voor (exploitatie van) projecten en gewijzigd gebruik met mogelijk significant negatieve effecten op de instandhoudingsdoelstellingen geldt wel een vergunningplicht.

Inspreker merkt op dat de beoordelingsmethode van bestaande activiteiten bij dit beheerplan globaler is dan bij de beheerplannen die door de provincie Overijssel zijn opgesteld. Voor nieuwe activiteiten en handelingen is dit te onduidelijk. Er wordt gevraagd om de methodieken op elkaar af te stemmen en duidelijkheid te bieden wat wel en niet mogelijk is in de diverse zones (oppervlaktewateronttrekking voor beregening en veedrenking; landbouwactiviteiten, recreatie, bos- en natuurbeheer, jacht en faunabeheer waarbij beweging of geluid aan de orde is).

Onder bestaande activiteiten valt het bestaand gebruik en die term is in het beheerplan beschreven. De effectenanalyse is uitgevoerd voor de bestaande activiteiten waaronder bestaand gebruik, projecten, andere handelingen en nieuwe activiteiten vallen. De methodiek is ontwikkeld om van alle activiteiten te beoordelen of de activiteiten negatieve effecten hebben op het behalen van de instandhoudingsdoelen. Alleen een activiteit die een relatie met een geconstateerd knelpunt voor een aangewezen habitatype of doelsoort heeft, is getoetst. Daaronder kunnen dus ook nieuwe activiteiten vallen. De initiatiefnemer van de nieuwe activiteit is verantwoordelijk voor een gemotiveerde beoordeling van de activiteit, rekening houdend met mogelijke cumulatieve effecten.

Insprekers merken op dat voor bestaand gebruik de peildatum 31 maart 2010 wordt gehanteerd. Insprekers stellen voor dat alle activiteiten die nodig zijn voor huidige en toekomstige landbouwpraktijk (beweiding, gewasbescherming, bemesting, drainage e.d.) onder bestaand gebruik vallen. Deze moeten vergunningvrij kunnen worden voortgezet in het foerageergebied van de kraanvogel.

Bestaand gebruik is gedefinieerd in de Natuurbeschermingswet als 'gebruik dat op 31 maart 2010 bekend is, of redelijkerwijs bekend had kunnen zijn bij het bevoegd gezag'. Daarnaast geldt dat het bestaand gebruik alleen vergunningvrij is als het gaat om vergund gebruik dat sinds de Europese referentiedatum/data niet gewijzigd is. Het gaat daarbij om gebruik waarvoor op het moment van de Europese referentiedatum een vergunning of andere toestemming was gegeven, bijvoorbeeld een Hinderwetvergunning. De Europese referentiedatum is de datum waarop de Europese Commissie heeft vastgesteld dat het gebied natuurgebied is. Gebruiksvormen die hieraan voldoen kunnen (onder voorwaarden) vergunningvrij worden voortgezet. Voor overige handelingen en (exploitatie van) projecten met significant negatieve effecten geldt een vergunningsplicht. Het is dus niet mogelijk om alle activiteiten die nodig zijn voor bestaande en toekomstige landbouwpraktijk als bestaand gebruik te bestempelen.

De bestaande activiteiten zijn in het beheerplan getoetst. In de paragrafen 4.4.3 en volgende is aangegeven of en hoe bestaande activiteiten kunnen worden voortgezet.

Insprekers vinden de indeling van het bestaand gebruik in 4 categorieën niet helder, met name het verschil tussen categorie 2 en 4.2. Dat onderscheid komt ook niet in bijlage VIII terug. De tekst van het beheerplan en de bijlage zijn niet goed op elkaar afgestemd. Graag de systematiek van de provincie overnemen.

In het kader: "Indeling van activiteiten in categorieën" in paragraaf 4.1 is beschreven in welke categorieën bestaande activiteiten kunnen worden ingedeeld. Categorie 2 en 4.2 verschillen van elkaar. Geen activiteiten zijn onderscheiden als categorie 2 en deze categorie komt daarom niet voor in het beheerplan of in Bijlage VIII. Cat. 4.2 zijn niet-vergunningplichtige activiteiten waarbij voorwaarden of mitigatie vereist is.

Insprekers vragen om de door de provincie gehanteerde opbouw van de beheerplannen en het beoordelingskader voor bestaand gebruik en nieuwe activiteiten over te nemen zodat er daadwerkelijk sprake is van eenheid in beleid op het terrein van Natuurbeschermingswetvergunningverlening.

Op het moment dat de beheerplannen waarvan het ministerie van EZ de trekker is na vaststelling aan de provincie worden overgedragen, zal bestaand gebruik in meer detail worden uitgewerkt.

Voor nieuwe activiteiten in en rondom een Natura 2000-gebied geldt in alle gevallen dat het effect op de instandhoudingsdoelstellingen van het Natura 2000-gebied moet worden bepaald. De initiatiefnemer van de activiteit is verantwoordelijk voor een gemotiveerde beoordeling van de activiteit, rekening houdend met mogelijke cumulatieve effecten. De beheerplannen geven handvatten voor een dergelijke beoordeling, de Natuurbeschermingswet 1998 vormt het wettelijk kader.

Insprekers vragen om, net als in de provinciale beheerplannen, expliciet in het beheerplan op te nemen dat het mogelijk is dat het beheerplan wijziging van bestaande activiteiten vrijstelt van de vergunningplicht indien er geen significant effect op de instandhoudingdoelen optreedt

In het beheerplan is een tekst toegevoegd over bestaand gebruik en wijzigingen in bestaande activiteiten, zoals deze ook door de provincie is opgenomen.

2.2 Hydrologisch gebruik

Insprekers merken op dat zowel diepe als ondiepe grondbewerkingen zijn aangemerkt als bestaand gebruik en daarom vergunningvrij moeten worden voortgezet.

In het beheerplan is aangegeven wanneer activiteiten onder bestaand gebruik vallen (paragraaf 4.2.1). In paragraaf 4.4 zijn de bestaande activiteiten getoetst. De toetsing van diepe en ondiepe grondbewerking is opgenomen in paragraaf 4.4.4. Omdat onvoldoende duidelijk is of diepe en ondiepe grondbewerking een verstoring effect hebben op de kraanvogel, wordt in de eerste beheerplanperiode ingezet op onderzoek/monitoring om te bepalen of de bestaande activiteiten binnen de verstoringscontouren voor kraanvogels (significant) negatieve effecten hebben. Bestaande activiteiten kunnen voorlopig vergunningvrij worden voortgezet, mits ongewijzigd. Als uit onderzoek negatieve effecten blijken, dan kan bevoegd gezag maatregelen treffen via de aanschrijvingsbevoegdheid conform Nb-wet 1998.

Inspreker concludeert dat het plan om de optimale watercondities te behalen steeds verder is afgezwakt. In en om een Natura 2000-gebied hebben de natuurdoelen en bijbehorende vereiste hydrologische condities het primaat. Er wordt teveel beknipt op de ecologische visie en uitwerking van kernopgaven en instandhoudingsdoelen.

In het beheerplanproces heeft een zorgvuldige afweging plaatsgevonden en zijn de benodigde maatregelen bepaald. Met het nu voorgestelde plan zullen naar verwachting de doelstellingen gehaald worden. Daarnaast wordt ingezet op monitoring, zodat er bijgestuurd kan/zal worden als blijkt dat onverhoopt de doelstellingen toch niet gehaald worden.

Beheer en onderhoud van sloten en dergelijke is bestaand gebruik en daarom vergunningvrij. Graag dit opnemen in tabel VIII, zonder aanvullende voorwaarden.

In het beheerplan is aangegeven wanneer activiteiten onder bestaand gebruik vallen (paragraaf 4.2.1). Bestaande activiteiten ten aanzien van beheer en onderhoud van sloten zijn getoetst in het beheerplan (paragraaf 4.4.5). naar aanleiding van deze zienswijze zijn de teksten in het beheerplan ter verduidelijking aangepast. Ten aanzien van bestaand gebruik (beheer en onderhoud van sloten) buiten het Natura 2000 gebied legt het beheerplan geen beperkingen op. Belangrijk hierbij is de vraag of het ontwaterend vermogen toeneemt. Nieuwe en gewijzigde activiteiten zijn echter niet bij voorbaat vergunningvrij.

Binnen het Natura 2000-gebied hebben het beheer en onderhoud van sloten en greppels (significant) negatieve effecten. Deze worden gemitigeerd door het Natura 2000 maatregelenpakket zoals dat is opgenomen in hoofdstuk 5 van het beheerplan. Beheer en onderhoud van perceelontwatering binnen het Natura 2000-gebied is dan ook vrijgesteld van vergunningplicht in het kader van de NB-wet, mits de maatregelen in het beheerplan worden uitgevoerd.

Insprekers merken op dat alleen de geregistreerde grondwateronttrekkingen worden aangemerkt als bestaand gebruik. Registraties zijn onvolledig, hetgeen in de beheerplannen opgesteld door de provincie wordt aangegeven. De inventarisatie moet compleet worden gemaakt.

Voor de instandhoudingsdoelen is het belangrijk dat voor het knelpunt verdroging de grondwateronttrekkingen bekend zijn. De bestaande activiteiten zijn getoetst in paragraaf 4.4.6 waaruit blijkt dat significante negatieve effecten van meldingsplichtige onttrekkingen binnen 300 meter niet uit te sluiten zijn. Hiermee is het beheerplan voldoende volledig en wordt een aanvulling niet nodig geacht. De provincie Overijssel heeft in de beheerplannen een onderzoeksopgave opgenomen ten aanzien van onttrekkingen en drainage. In 2016 wordt dit uitgevoerd. Mocht dit leiden tot informatie die ook op Engbertsdijksvenen van toepassing is, dan heeft de provincie de mogelijkheid om het beheerplan daar op aan te passen, zodra de bevoegdheid van het beheerplan is overgedragen.

Inspreker geeft aan dat de kleur groen niet juist is bij activiteit 4.10 en 4.1 (bijlage VIII) omdat door het spoelen van de lilies negatieve effecten optreden op grond- en oppervlaktewater kwaliteit rond en onder de Engbertsdijksvenen.

De activiteit die inspreker beschrijft is getoetst als nr. 4.3 bespuitingen (in bijlage VIII). In paragraaf 4.4.4 is de activiteit getoetst. Negatieve effecten op herstellende hoogvenen en kraanvogels kunnen vooralsnog niet worden uitgesloten, hiervoor vindt onderzoek plaats.

Inspreker beschrijft dat het toegevoegde uitwerkingsgebied noordoostelijk van de Groene Dijk nog met teveel vaagheden is omgeven. Water toevoer vanuit zandwinning Het Anker en/of de toekomstige omvangrijke zandwinning "De Dooze" blijft zeer onvoorspelbaar. Het verdrogingseffect van het wegpompen van water aldaar op die omgeving en in het aangrenzende Duitse Balderhaarmoor gebied is in onze ogen een groot risico.

De mogelijkheden voor watertoevoer zijn inderdaad nog niet in detail uitgewerkt. Op het moment is het onduidelijk wat de mogelijkheden van wateraanvoer uit de zandwinplassen om het grondwaterpeil van de bufferzone te verhogen zodat het grondwater in het gebied boven de veenbasis ligt. De belangrijkste onderzoeksvragen zijn de haalbaarheid, kwantiteit en kwaliteit van het aangevoerde water en de effecten op de omgeving, waaronder verdrogingseffecten. In paragraaf 5.7.3 op pag. 122 zijn de maatregelen beschreven en op pag. 125 staan ze als M15 en M17 opgenomen in de tabel: Strategie en maatregelen korte en lange termijn.

Inspreker vraagt om in het beheerplan voor het aantonen van significante effecten van grondwateronttrekkingen dezelfde maten te hanteren als in het waterbeheerplan en als in de plannen van de provincies Gelderland en Drenthe, namelijk 200 meter in plaats van 300 meter.

Berekeningen wijzen uit dat het in dit gebied niet is uit te sluiten dat bemalingen binnen 200 tot 300 meter negatieve effecten hebben. Daarom wordt als grens een afstand aangehouden van 300 meter. De afstand die in andere provincies is bepaald voor de betreffende gebieden is niet van toepassing voor dit gebied.

Insprekers valt op dat de op pagina 91 van het beheerplan genoemde contour van 5000 meter niet conform de genoemde contour is in hoofdstuk 4 van het Arcadisrapport van 1 juni 2012. De beoordeling werd niet uitgevoerd omdat de provincie niet de trekker was voor Engbertsdijksvenen. Inspreker vraagt zich af of de uitkomsten anders geweest zouden zijn als dit wel het geval was.

*In paragraaf 4.4 is voor de toetsing inderdaad een andere contour gehanteerd, namelijk 1.000 meter. **De tekst in paragraaf 4.2.2. is hierop aangepast.** De beoordeling vond in samenspraak met de provincie plaats en had geen andere uitkomsten gegeven.*

Insprekers geven aan dat het Duitse Wasserambt in de komende decennia een probleem zal zijn. De verwachting is dat het grondwater met hoge nitraatgehaltes vanuit Duitsland naar Engbertsdijksvenen stroomt. In het beheerplan wordt niet aangegeven hoe hier mee omgegaan wordt.

Op het moment is daar nog geen aanleiding voor. Belangrijk is dat de grondwaterstanden voldoende hoog zijn. Mogelijke toekomstige knelpunten worden niet beoordeeld in het beheerplan. Bij de uitwerking van de maatregelen wordt rekening gehouden met de kwaliteit van het aangevoerde water. Ook worden middels monitoring de ontwikkelingen in het gebied gevolgd en kan als dat nodig blijkt worden bijgestuurd.

Insprekers lezen in de beheerplannen van de provincie dat bij vervanging van drainage de ondernemer kan volstaan met een melding. Gevraagd wordt om een dergelijke passage ook in dit beheerplan op te nemen. Iedere vervanging van perceelsdrainage waarbij het ontwaterend vermogen aantoonbaar gelijk blijft of zelfs afneemt is vrij van vergunningplicht.

*In het beheerplan is het volgende opgenomen over drainage: Beheer, onderhoud en vervanging van bestaande perceelsontwatering binnen een afstand van 1.000 meter van het natuurgebied is vrijgesteld van vergunningplicht in het kader van de Nb-wet mits het ontwaterend vermogen gelijk blijft of afneemt. **Naar aanleiding van deze zienswijze is de tekst in het beheerplan aangepast. Daarnaast is de***

volgende voorwaarde toegevoegd (voor vervanging van bestaande drainage binnen de 1.000 meter zone waarbij het ontwaterend vermogen niet toeneemt). De initiatiefnemer meldt een aantal weken voordat de drainage wordt vervangen bij de provincie dat de werkzaamheden worden uitgevoerd. Daarmee heeft de provincie de mogelijkheid om te toetsen of de vervangende drainage niet meer gaat draineren dan de oorspronkelijk aangelegde drainage. Op deze manier wordt geborgd dat de vervangende drainage geen verdrogend effect heeft en hoeft de initiatiefnemer geen vergunningprocedure te doorlopen.

Inspreker geeft (evenals in de zienswijze PAS) aan dat ze het niet eens zijn met het feit dat de hydrologische maatregelen gezien worden als PAS-maatregelen. Hydrologie en stikstof zijn separate negatieve gebiedsprocessen. De hydrologie (waterhoeveelheid en waterkwaliteit) van herstellende hoogvenen en actieve hoogvenen is naast de stikstofdepositie een tweede oorzaak van het zeer slecht presteren van deze habitats in kwaliteit en omvang.

Hydrologische maatregelen zijn herstelmaatregelen. Met herstelmaatregelen wordt bereikt dat ook zolang er nog sprake is van een situatie van overbelasting door stikstofdepositie, de kwaliteit van de voor stikstof gevoelige habitattypen en leefgebieden van soorten behouden wordt. (zie ook 'Nota van Antwoord, zienswijzen op het Programma Aanpak Stikstof': "herstelmaatregelen/-strategieën", pag. 49, punt 1

Insprekers schrijven dat de provincie heeft aangeboden om nader onderzoek uit te voeren naar de afstand waarbinnen met zekerheid gesteld kan worden dat significante negatieve effecten als gevolg van nieuwe drainage uit te sluiten zijn en verzoeken om de uitkomst van dat onderzoek op te nemen in dit beheerplan.

Op het moment dat de beheerplannen waarvan het ministerie van EZ de trekker is aan de provincie worden overgedragen zal de effectafstand van nieuwe drainage nader worden uitgewerkt. Vooralsnog wordt in het beheerplan een afstand van 1.000 meter aangehouden. Nieuwe drainage waarvoor significante negatieve effecten zijn uit te sluiten zijn en blijven vergunningsvrij. In de plannen van de provincie is met een effectzone inzichtelijk gemaakt voor welke gebieden dit in ieder geval geldt. De onderliggende regelgeving is echter voor alle gebieden hetzelfde. De provincie heeft de mogelijkheid om beheerplannen te herzien zodra het bevoegd gezag wordt overgedragen.

Insprekers denken dat de maatregelen M5a (inrichten bufferzone oost) en M7 (opzetten peil Geesterens Stroomkanaal) een grote schaduwwerking hebben en zullen leiden tot planschade. Dit is onvoldoende beschreven. Er zal geen medewerking worden verleend aan de uitvoer van deze maatregelen. In ieder geval niet voor dat duidelijk is wat de mogelijke effecten zullen zijn en hoe deze zullen worden gecompenseerd.

In het beheerplan zijn de benodigde maatregelen op hoofdlijnen beschreven en zijn de gevolgen voor de omgeving nog niet in detail uitgewerkt. Tijdens het gebiedsproces zal verder vorm en inhoud aan de maatregelen worden gegeven. Daarbij zal, in overleg en in samenwerking met de betrokken eigenaren/agrariërs, bepaald worden wat de toekomstige inrichting van de bufferzones wordt alsmede welke gebruiksmogelijkheden deze gronden hebben. Indien ten gevolge van de maatregelen negatieve effecten worden verwacht op belangen in de omgeving, zullen mitigerende maatregelen worden voorgesteld. Resterende schade zal worden gecompenseerd. De provincie heeft voor de uitvoering en schadeloosstelling voldoende financiële middelen gereserveerd.

Door de inspreker wordt aangegeven dat de mogelijkheden voor een laggzone zoals die op pagina 50 van het beheerplan worden genoemd niet alleen in de noordoosthoek liggen. Met behulp van topografische kaarten van rond 1900 of eerder zijn ook andere mogelijkheden te bepalen.

In het beheerplan is er voor gekozen om de kernopgave voor een laggzone in de noordoosthoek te realiseren, gebaseerd op de huidige landschapsecologische potenties. De verwachting is dat aan de oostzijde en noordwestzijde van het tegenwoordige natuurgebied door grondwater gevoede gronden hebben gelegen die als laggzone moeten worden beschouwd. Deze zone lag dicht tegen de esker en de stuwwal aan (Jansen et al, 2013).

Inspreker vraagt zich bij activiteit 4.8 (bijlage VIII) af hoe dit zich verhoudt tot uitspraken elders, dat er buiten de bufferzone geen beperkingen zijn.

De toetsing van activiteit 4.8 is in paragraaf 4.4.4 uitgewerkt. Hieruit volgen de beperkingen ten aanzien van de activiteit oppervlaktewateronttrekking ten behoeve van beregening, bevloeiing of veedrenking.

Insprekers verwachten dat door het verwijderen van grote oppervlakten bos en opslag uitdroging van het gebied zal plaatsvinden en dat minder CO₂ wordt omgezet in O₂. Er moet spaarzamer met de aanwezige houtopstanden worden omgesprongen.

De maatregel heeft als doel het natuurgebied te vernatten en zo de habitattypen in een gunstige staat van instandhouding te brengen. Bomen nemen veel water op en onderscheppen neerslag. Bij kap van de bomen blijft er meer water in de bodem en kan meer neerslagwater de bodem bereiken. Hierdoor zal het gebied natter worden.

Insprekers lezen in paragraaf 5.7.2.1 dat het exacte effect van de te nemen hydrologische maatregelen nog onbekend is. Daarom mag een dermate grote dure ingreep niet gepleegd gaan worden. Voorheen zijn ook maatregelen genomen met blijkbaar geen effect. Voorgesteld wordt om een stalen damwand te plaatsen, ook omdat het veel kostenefficiënter is. De effectiviteit van de ingrepen moet eerst onderzocht met hydrologisch onderzoek (par. 5.7.2.1). Maatregelen worden pas uitgevoerd als het beoogde effect ook haalbaar blijkt.

Het exacte effect van de hydrologische maatregelen is inderdaad nog onvoldoende bekend. Wel is duidelijk dat vernatting van het gebied nodig is voor het behalen van de instandhoudingsdoelstellingen en dat de maatregelen hier een bijdrage aan leveren. Voordat maatregelen daadwerkelijk worden uitgevoerd wordt een gebiedsproces doorlopen en worden de effecten bepaald. In dit traject kan middels het omwisselbesluit ook naar alternatieven worden gekeken. Het door insprekers aangedragen alternatief damwanden is niet opgenomen in het beheerplan omdat deze maatregel niet haalbaar lijkt. De hydrologische basis ligt op grote diepte (ca NAP -50 meter). Damwanden zullen tot in deze laag moeten worden aangebracht willen ze het beoogde effect hebben en zijn daarmee veel duurder dan de in het plan opgenomen oplossing.

Insprekers schrijven dat het opzetten van het peil in het Geesterens kanaal grote gevolgen heeft op de bedrijfsvoering en het gebruik van percelen. Maatschappelijke gewenst weidegang wordt hierdoor beperkt en mogelijk onuitvoerbaar. Gewaskeuze wordt ook beperkt en dat heeft invloed op opbrengsten van de gewassen, de gewasroulatie en het teeltplan. Inspreker is van mening dat hij hiervoor schadeloos gesteld moet worden. Andere inspreker verwacht daarnaast ook technische oplossingen als aanleggen van drainage.

Voorafgaand aan de uitvoering van maatregelen wordt een gebiedsproces doorlopen. Hierin worden onder andere de effecten van de maatregelen bepaald en mogelijkheden om de effecten te verminderen. Wanneer een belanghebbende

schade lijdt als gevolg van een besluit ter uitvoering van de maatregelen en die schade redelijkerwijs niet ten laste van die belanghebbende behoort te blijven, kent het bestuursorgaan dat dit besluit neemt een tegemoetkoming toe aan de belanghebbende voor zover de schade niet door aankoop, onteigening of anderszins kan worden vergoed. Monitoring van bijvoorbeeld grondwaterstanden wordt betrokken bij de bepaling van de schade.

Insprekers zien dat in bijlage VIII niet vermeld wordt dat onttrekkingen met een pompcapaciteit kleiner dan 10 m³/uur noch meldingsplichtig, noch vergunningplichtig zijn, hetgeen wel in de tekst gemeld wordt.

De grondwateronttrekkingen met een pompcapaciteit kleiner dan 10 m³/uur zijn inderdaad noch meldingsplichtig, noch vergunningplichtig in het op grond van de waterwet en de keur. In Bijlage VIII is deze activiteiten met nr. 6.4 opgenomen. In paragraaf 4.4.6 is beschreven dat deze onttrekkingen zijn vrijgesteld van vergunningplicht in het kader van de Nb-wet.

Grondwateronttrekking voor beregening van bestaande teelten valt onder bestaand gebruik en is niet vergunningplichtig, in tegenstelling tot wat in het beheerplan is opgenomen.

In het beheerplan is aangegeven wanneer activiteiten onder bestaand gebruik vallen (paragraaf 4.2.1). De bestaande meldingsplichtige grondwateronttrekkingen voor beregening, bevoeiing of veedrenking kunnen voorlopig vergunningvrij worden voortgezet. Mocht later blijken dat deze toch negatieve effecten hebben, dan kan bevoegd gezag maatregelen treffen via de aanschrijvingsbevoegdheid conform Nb-wet 1998. Er is in het beheerplan geen vergunningplicht opgenomen voor deze activiteiten. Nieuwe/gewijzigde activiteiten zijn niet op voorhand vergunningvrij. Het beheerplan geeft handvatten hoe hier mee om te gaan.

Insprekers willen graag duidelijkheid over de tekst dat vervanging van bestaande buisdrainage is vrijgesteld van vergunningplicht mits het ontwaterend vermogen niet toeneemt. Daaruit concludeert indiener dat bestaande drainage vergunningvrij is mits uitvoering van de PAS-maatregelen. Graag dit verduidelijken. Eerder wordt gevraagd om de voorwaarden dat de buisdrainage op gelijke hoogte en gelijke dichtheid moet plaatsvinden te schrappen.

*Uitvoering van de PAS-maatregelen is geen voorwaarde voor het vergunningvrij zijn van vervanging van bestaande buisdrainage. Vervanging van bestaande drainage is vergunningvrij mits het ontwaterend vermogen gelijk blijft of afneemt. **De zin uit paragraaf 4.4 "Dat betekent dat vervanging van bestaande buisdrainage door drainage op dezelfde of op ondiepere NAP-hoogte en met dezelfde of kleinere dichtheid vergunningvrij is." is uit het beheerplan verwijderd.***

Insprekers vinden dat bij de aanleg van nieuwe drainagemiddelen geen sprake is van een project in de zin van de Habitatrichtlijn. Beoordeling zal dus plaats moeten vinden aan de hand van de normen van artikel 19e Nb-wet 1998 en dat cumulatieve effecten niet bepaald behoeven te worden. De tekst in 4.4.5 hierop aanpassen.

De aanleg van nieuwe drainage is een project volgens de definitie in het beheerplan (zie kader paragraaf 4.2). Bij een project gaat het om een fysieke ingreep in het leefmilieu als bijvoorbeeld draineren. Voor projecten die significant negatieve gevolgen voor een Natura 2000-gebied kunnen hebben vloeit de vergunningplicht direct voort uit Vogel- en Habitatrichtlijn: de richtlijnen eisen dat van dergelijke projecten eerst een passende beoordeling wordt uitgevoerd en dat het bevoegd gezag pas toestemming verleent als uit die passende beoordeling zekerheid is verkregen dat de natuurlijke kenmerken van het Natura 2000-gebied niet zullen worden aangetast. Binnen een afstand van 1.000 meter van het natuurgebied geldt dat voor het aanleggen van nieuwe drainagemiddelen (buisdrainage, greppels en

sloten) (nr. 5.3 in bijlage VIII) en het intensiveren of verdiepen van bestaande buisdrainage (nr. 5.5 in bijlage VIII) een negatief verdrogend effect op de Engbertsdijkvenen niet kan worden uitgesloten.

Inspreker leest dat door het verhogen van het peil in het Geesters stroomkanaal en het dempen van sloten en greppels aan de zuidkant van de Engbertsdijkvenen nabijgelegen landbouwgronden kunnen vernatten. Er moeten andere maatregelen getroffen worden ten aanzien van het verhogen van het waterpeil.

De maatregelen zijn zorgvuldig geselecteerd waarbij gekeken is welke maatregelen kansrijk zijn en waarbij de doelen worden gehaald. Dit om het grootse knelpunt namelijk het opheffen van de verdroging door ontwatering in de omgeving op te heffen. Voorafgaand aan uitvoering van de maatregelen wordt een gebiedsproces doorlopen waarin belanghebbenden worden betrokken. Mogelijke negatieve effecten op de omgeving worden dan in beeld gebracht en er wordt gezocht naar mogelijkheden om dit te voorkomen of verzachten. Als dat niet mogelijk blijkt wordt schade gecompenseerd.

Inspreker geeft aan dat zij vinden dat bij activiteit 5.3 en 5.5 in bijlage VIII de twee linker vakjes een rode kleur moeten hebben.

*Uit onderzoek blijkt dat voor het aanleggen van nieuwe drainagemiddelen (buisdrainage, greppels en sloten) en het intensiveren of verdiepen van bestaande buisdrainage binnen een afstand van 1.000 meter van het natuurgebied geldt dat een negatief verdrogend effect op de Engbertsdijkvenen niet kan worden uitgesloten (Meij, de, 2014). **Deze activiteiten vallen niet onder bestaand gebruik en zijn daarom rood gemarkeerd.***

Bij activiteit 6.4 vraagt inspreker zich af hoe het kan dat de tabel in bijlage VIII groen is gekleurd als onbekend is wat er onttrokken wordt.

Dit betreft onttrekkingen met een pompcapaciteit kleiner dan 10 m³ per uur. Die zijn noch meldingsplichtig, noch vergunningplichtig. Dergelijke onttrekking draaien nooit stationair en onttrekken zeer kleine hoeveelheden verspreid over het jaar. Significant negatieve effecten van deze onttrekkingen zijn op voorhand uitgesloten (Arcadis 2012). Om deze reden is het betreffende vakje in de tabel in bijlage VIII groen.

Insprekers vragen zich af of de gekozen locatie (laagste punt van het gebied) voor de defosfateringsinstallatie wel de juiste is.

De plaats van de defosfateringsinstallatie is zo gekozen dat het water aangevoerd kan worden vanuit het Geesters stroomkanaal.

2.3 Landbouwactiviteiten

Het inrichten van de gronden in de oostelijke bufferzone is volgens insprekers nog heel onzeker. Zolang er geen sprake is van onteigening kan het bestaande landbouwkundig gebruik ongewijzigd worden voortgezet.

*In het beheerplan is onderkend dat er nog onduidelijkheden zijn over de precieze uitvoering en inrichting van de bufferzone. Tijdens het gebiedsproces zal verder vorm en inhoud aan de maatregelen worden gegeven. Daarbij zal, in overleg en in samenwerking met de betrokken eigenaren/agrariërs, bepaald worden wat de toekomstige inrichting van de bufferzones wordt alsmede welke gebruiksmogelijkheden deze gronden hebben. In paragraaf 4.4. van het beheerplan is beschreven of en hoe landbouwkundige activiteiten kunnen worden voortgezet. **Ten aanzien van bemesten in de bufferzone is de tekst aangepast.** Samengevat betekent dit het volgende voor landbouwkundig gebruik in de bufferzone. Ten aanzien van bestaand landbouwkundig gebruik binnen de toekomstige hydrologische*

bufferzone brengt het beheerplan geen beperkingen met zich mee. Wel wordt de komende jaren middels monitoring/onderzoek bepaald of er significante effecten zijn van gebruik van gewasbeschermingsmiddelen, van grond- en oppervlaktewateronttrekkingen voor beregening en of activiteiten verstorende effecten hebben op kraanvogels. Mocht dat het geval zijn, dan kan bevoegd gezag maatregelen treffen via de aanschrijvingsbevoegdheid conform Nb-wet 1998. Gewijzigde/nieuwe activiteiten zijn niet op voorhand vergunningvrij.

Inspreker vraagt zich af wat de rechten zijn en blijven van de 40 grondeigenaren in het gebied. Blijven percelen altijd bereikbaar? Valt er een grondruiloptie te bedenken met gebruik van aanwezige BBL-gronden in plaats van het afkopen via een relatief magere vergoeding?

Bestaande agrarische activiteiten binnen het Natura 2000-gebied kunnen vergunningvrij worden voortgezet, zolang het de uitvoering van maatregelen niet belemmert en mits functiewijziging of grondverwerving plaatsvindt. De bereikbaarheid van de percelen zal afhangen van de uitwerking van de maatregelen en of de gronden niet te nat worden. In de eerste beheerplanperiode zal het tijdstip en de volgorde van functiewijziging of grondverwerving nog verder in detail worden uitgewerkt in de gebiedsprocessen waar de grondeigenaren bij betrokken zullen worden. Op dat moment zal ook meer inzicht komen in zaken als bereikbaarheid en mogelijkheden voor grondruil.

Inspreker is het er niet mee eens dat alle uitbreidingen van veehouderijen tot en met 2014 zonder Natuurbeschermingswetvergunning alsnog gelegaliseerd worden. De maatregelen mogen niet gebruikt worden om het negatieve effect van bestaande ingrepen te mitigeren.

Zie 'Nota van Antwoord, zienswijzen op het Programma Aanpak Stikstof'.

Inspreker wil een onderbouwing van "stikstofreductie is acceptabel" (laatste alinea op pagina 130). Inspreker wil graag een onderbouwing hiervan zien.

Zie 'Nota van Antwoord, zienswijzen op het Programma Aanpak Stikstof'.

Inspreker vraagt om zowel de handreiking voor gemeenten waarin beschreven staat hoe om te gaan met de passende beoordeling van bestemmingsplannen buitengebied als het rekenprogramma AERIUS beschikbaar te stellen vóór dat het beheerplan wordt vastgesteld.

Zie PAS.Natura2000.nl voor meer informatie.

Door inspreker wordt gevraagd om de laatste alinea van pagina 75 en paragraaf 3.7.2 nader te overdenken omdat de stikstofdepositie veel verder omlaag zou moeten gaan.

Zie 'Nota van Antwoord, zienswijzen op het Programma Aanpak Stikstof'.

Er wordt gevraagd om het beleid voor de toedeling van stikstof-ontwikkelruimte af te stemmen met Duitse en Drentse bevoegd gezagen. Ook om ruimte te reserveren voor bedrijven die gedwongen moeten verplaatsen.

Zie Nota van Antwoord, zienswijzen op het Programma Aanpak Stikstof en Programma Aanpak Stikstof 2015 - 2021.

Insprekers merken op dat in paragraaf 4.4.3 van het ontwerpbeheerplan wordt vermeld dat de bestaande landbouwactiviteiten binnen het Natura 2000-gebied niet getoetst zijn omdat ze vanwege de te nemen maatregelen zullen vervallen. Er is volgens inspreker sprake van bestaand gebruik en dat moet zonder nadere toetsing kunnen worden voortgezet.

In het beheerplan is aangegeven wanneer activiteiten onder bestaand gebruik vallen (paragraaf 4.2.1). Naar aanleiding van deze zienswijze is de tekst in paragraaf 4.4.3 aangepast. De bestaande landbouwkundige activiteiten binnen het Natura 2000-gebied zijn in paragraaf 4.4.3. getoetst. Hier is het volgende opgenomen. De bestaande landbouwactiviteiten zullen vanwege de te nemen Natura 2000/PAS maatregelen op termijn komen te vervallen. Tot die tijd kunnen de bestaande agrarische activiteiten vergunningvrij worden voortgezet, mits deze de uitvoering van de maatregelen niet belemmeren en mits functiewijziging/verwerving plaatsvindt in de eerste beheerplanperiode. Het tijdstip en volgorde van beëindiging zal nog verder in detail worden uitgewerkt in de gebiedsprocessen.

Inspreker is van mening dat bij teeltveranderingen alle akker- en tuinbouw gerelateerde bewerkingen moeten kunnen worden uitgevoerd. Grasland wordt afgewisseld met verschillende akker- en tuinbouwproducten.

In paragraaf 4.4.4 van het beheerplan zijn de bestaande landbouwkundige activiteiten getoetst. Bestaande activiteiten kunnen voorlopig vergunningvrij worden voortgezet. Wel wordt de komende jaren middels monitoring/onderzoek bepaald of er significante effecten zijn van gebruik van gewasbeschermingsmiddelen, van grond- en oppervlaktewateronttrekkingen voor beregening en of activiteiten verstorende effecten hebben op kraanvogels. Mocht dat het geval zijn, dan kan bevoegd gezag maatregelen treffen via de aanschrijvingsbevoegdheid conform Nb-wet 1998 of geldt een vergunningplicht. Gewijzigde/nieuwe activiteiten zijn niet op voorhand vergunningvrij. Teeltwijziging naar gewassen die niet bijdragen aan het foerageergebied van kraanvogels (qua voedsel of qua rust in de trekperiode) blijft vergunningplichtig. Hierbij kan onder andere worden gedacht aan teeltwijziging naar lelieteelt.

Inspreker merkt op dat in paragraaf 4.4.4 en 4.4.5 van het ontwerpbeheerplan wordt gesteld dat landbouwactiviteiten geen verdrogende effecten mogen hebben. Volgens inspreker is dit in strijd met de stellingname dat buiten de bufferzone er geen belemmeringen zijn ten aanzien van agrarisch gebruik.

De bestaande landbouwkundige activiteiten zijn getoetst in paragraaf 4.4.4 hieruit volgt of en hoe landbouwkundige activiteiten kunnen worden voortgezet. Dit staat los van de constatering dat de buffergebieden zodanig worden aangelegd dat daarbuiten geen natschade zal optreden.

Inspreker stelt dat bij de PAS van niet reële aannames wordt uitgegaan en er modelonzekerheden zijn. Tekortkomingen in het programma AERIUS die ten nadele van natuur zijn worden minder snel verholpen dan als ze ten nadele zijn van economische ontwikkeling.

Zie 'Nota van Antwoord, zienswijzen op het Programma Aanpak Stikstof'.

Insprekers vinden dat de beheermaatregelen ter beperking van de overschrijding van kritische depositiewaarde kostentechnisch zinloos zijn daar de effecten in het niet vallen ten opzichte van de achtergronddepositie. Maatregelen moeten achterwege blijven.

Hydrologische maatregelen zijn herstelmaatregelen. Met herstelmaatregelen wordt bereikt dat ook zolang er nog sprake is van een situatie van overbelasting door

stikstofdepositie, de kwaliteit van de voor stikstof gevoelige habitattypen en leefgebieden van soorten behouden wordt. Zie 'Nota van Antwoord, zienswijzen op het Programma Aanpak Stikstof'.

Insprekers merken op dat de gehanteerde data van 31 maart 2010 beschreven in het beheerplan en bij de PAS de periode 1 januari 2012 tot en met 31 december 2014 voor het vaststellen van bestaand gebruik van elkaar afwijken en stellen voor om aan te sluiten bij die van de PAS.

De definitie van bestaand gebruik is vastgelegd in de Natuurbeschermingswet 1998. Hier is in het beheerplan bij aangesloten. De PAS en de beheerplannen lopen ieder hun eigen juridische spoor. De data waar inspreker aan refereert, zijn de data die kunnen worden gebruikt om de feitelijk veroorzaakte stikstofdepositie die een bestaande activiteit veroorzaakt te bepalen. Dit staat los van de toetsing bestaand gebruik in het ontwerpbeheerplan.

Insprekers stellen dat binnen het beheerplan (bij de teksten over bestaand gebruik) onvoldoende rekening is gehouden met de gevolgen van diverse wetswijzigingen en dat teksten soms tegenstrijdig zijn, of niet eenduidig. Bestaand gebruik wordt onevenredig en zonder een draagkrachtige motivering beperkt. De uitgevoerde toetsing in paragraaf 4.2.2. leidt niet tot eenduidige conclusies en heldere rechtsgevolgen.

Bestaand gebruik wordt niet beperkt op grond van artikel 19d, lid 3 van de Natuurbeschermingswet. Daarin is bestaand gebruik gedefinieerd als 'gebruik dat op 31 maart 2010 bekend is, of redelijkerwijs bekend had kunnen zijn bij het bevoegd gezag'. Ook bestaand gebruik dat (onverhoopt) niet beschreven is in het beheerplan is vergunningvrij. Wanneer dit bestaand gebruik leidt tot negatieve gevolgen voor de instandhoudingsdoelen kan het bevoegd gezag gebruik maken van de aanschrijvingsbevoegdheid (artikel 19c Nb-wet 1998). Hiermee kan degene die de activiteit uitoefent verplicht worden om passende maatregelen te treffen. Er is één uitzondering op het vergunningvrij zijn van bestaand gebruik. Namelijk wanneer de activiteit een project¹ is met een mogelijk (significant) negatief effect op de instandhoudingsdoelen. Voor dergelijke (exploitatie van) projecten geldt wel een vergunningplicht (artikel 19d lid 1 en lid 3 Nb-wet 1998)².

Inspreker vindt dat bemesting volgens landelijke regels toepasbaar moet blijven.

*In paragraaf 4.4.4. van het beheerplan zijn de bestaande landbouwactiviteiten, waaronder bemesting, getoetst. **Ten aanzien van bemesting is opgenomen dat op Rijksniveau in een regeling (AMvB) is voorzien waarin een vrijstelling van de Nbwet-vergunningplicht is geregeld³.***

Inspreker meldt dat de in bijlage V gebruikte toponiemen Brienerkooi en Buscherput of Buscherput al jaren exit zijn.

Op de kaart zijn onder andere de toponiemen opgenomen die ook op de kaart behorende bij het aanwijzingsbesluit staan. Hierdoor kan het zijn dat verouderde namen zijn gebruikt. Het verwijderen van de namen van de Bijlage V met de toponiemen heeft geen invloed op de instandhoudingsdoelen.

¹ Zie de verklarende woordenlijst voor de uitleg van het begrip 'project'.

² Het beheerplan kan de vergunningplicht vervangen wanneer de activiteiten in categorie 1 of 2 worden ondergebracht (zie tekstkader voor uitleg categorieën).

³ Op grond van artikel 19da, eerste lid, Natuurbeschermingswet 1998 wordt in de wijziging van het Besluit vergunningen Natuurbeschermingswet 1998 geregeld dat de vergunningplicht als voorzien in artikel 19d, eerste lid, van de wet niet van toepassing is op het weiden van vee en het gebruik van meststoffen.

Inspreker merkt op dat bij de activiteiten in bijlage VIII van het ontwerpbeheerplan het illegale motorcrossterrein aan de Bergweg ontbreekt. Het Arcadis rapport 1 juni 2012 geeft goede handvatten omtrent de relevantie hiervan.

Activiteiten die bij wet of APV illegaal zijn, zijn automatisch niet toegestaan. Het opnemen en toetsen van deze activiteiten vormt geen meerwaarde. De activiteiten zijn illegaal omdat ze vanuit verschillende wet- en regelgeving niet toegestaan zijn. Dit verandert niet na eventuele toetsing. Voor deze illegale activiteiten geldt dat dit via het handhavingsspoor moet worden opgelost. Dit zal in een toezichts- en handhavingsspoor verder vorm krijgen, zie ook beheerplan paragraaf 8.2.

Inspreker vraagt zich af waar, bij activiteit 7.10 (bijlage VIII), op bedoeld wordt en neemt aan dat het een bestaand traject op het terrein van het Veenmuseum betreft. *Dat klopt.*

Inspreker vraagt om aanpassingen van de Habitattypenkaart in Bijlage VI. Onduidelijk is waar de locaties van habitattypen H7110A zijn en wat de omvang is. Ook acht de inspreker het noodzakelijk dat op de beleidskaart een uitbreiding wordt weergegeven van het uitwerkingsgebied ontwikkelingsopgave Natura 2000 in de zuidoost hoek tot ongeveer aan de Oude Hoevenweg-Gravenlandseweg.

De Habitattypenkaart is naar aanleiding van deze zienswijze aangepast, zodat de ligging van het habitattypen H7110A duidelijker is. De beleidskaart valt onder verantwoordelijkheid van provincie.

2.4 Bufferzone

Insprekers zijn van mening dat het inrichten van de bufferzone in de eerste beheerplanperiode niet te realiseren is. Er is geen overeenstemming met de grondeigenaren bereikt. Daarom zijn insprekers van mening dat het ontwerpbeheerplan onzorgvuldig is voorbereid en dat onteigening niet mogelijk is in de eerste beheerplanperiode. De financiering voor onteigening en verplaatsing van bedrijven en van het landgoed is niet inzichtelijk gemaakt.

In de eerste beheerplanperiode zijn maatregelen voorzien die een positieve invloed moeten gaan hebben op het hydrologisch systeem van Engbertsdijkvenen. Eén van de maatregelen is de realisatie van bufferzones. Daar wordt in de eerste beheerplanperiode mee gestart. Bevoegde gezagen zijn zich er van bewust dat voor dergelijke maatregelen een nadere uitwerking nodig is, waarbij de relevante partijen (waaronder de grondeigenaren) betrokken moeten worden.

Deze nadere uitwerking vindt plaats volgens een gebiedsproces waarover in het kader van 'Samen Werkt Beter' afspraken zijn gemaakt. Tijdens het gebiedsproces zal verder vorm en inhoud aan de maatregelen worden gegeven. Daarbij zal, in overleg en in samenwerking met de betrokken eigenaren/agrariërs, bepaald worden wat de toekomstige inrichting van de bufferzones wordt alsmede welke gebruiksmogelijkheden deze gronden hebben. Eerst wordt een verkenning uitgevoerd onder verantwoordelijkheid van Samen werkt beter. Vervolgens volgt de planuitwerkingsfase in opdracht van de provincie Overijssel door of de provincie zelf of een andere externe partij.

Inspreker merkt op dat in een eerdere fase een gefundeerd advies is verschenen over de te nemen maatregelen (Arcadis rapport). De nu opgenomen bufferzone aan de oostzijde (een halvering) van de in Engbertsdijkvenen te nemen (PAS)maatregelen zijn ecologisch niet onderbouwd en schieten ernstig tekort bij het halen van de instandhoudingsdoelen. De halvering van de oostelijke bufferzone zorgt voor extra technische maatregelen. In het geschrapte deel zal de kweldruk toenemen. Dit zal worden afgevoerd, waardoor de technische maatregelen niet voldoende bijdragen aan de instandhoudingsdoelen. Het huidige pakket aan

maatregelen is niet gedegen en geeft geen duurzaam en robuust herstel. De noodzakelijke randvoorwaarden voor een hoogveenlandschap met voldoende levensvatbaarheid qua omvang van de 'lagzone' worden weggenomen

De gebiedsanalyse baseert de maatregel over de opgenomen bufferzone op het advies van de Commissie van Deskundigen (o.l.v. dr. A.J.M. Jansen) 2013. In deze commissie zaten diverse hoogveendeskundigen met jarenlange ervaring. Op basis van expert-judgement is de Commissie tot haar maatregelenpakket gekomen. Zij heeft de nodige achtergrondinformatie gebruikt bij haar analyse (zie literatuurlijst en bijlagen blz. 64 t/m 98 gebiedsanalyse). De commissie geeft in haar advies onder het hoofdstuk conclusies en aanbevelingen aan dat categorie 1b haalbaar is (zie blz.63 gebiedsanalyse). Dat houdt in dat het pakket aan maatregelen voldoende is voor duurzaam behoud en herstel. Zie ook 'Nota van Antwoord, zienswijzen op het Programma Aanpak Stikstof'.

Inspreker stelt dat bij de halvering van de bufferzone daarmee een verhoging van het waterpeil zijn gronden ten zuiden van de bufferzone te maken zullen krijgen met een nog grotere kwel. Hierdoor zal het zeer lastig zijn om het bedrijf op de huidige wijze te continueren.

In het gebiedsproces wordt verder uitgewerkt wat en hoe landbouwkundig gebruik voortgezet kan worden. Wanneer een belanghebbende toch schade lijdt als gevolg van een besluit ter uitvoering van de maatregelen en die schade redelijkerwijs niet ten laste van die belanghebbende behoort te blijven, kent het bestuursorgaan dat dit besluit neemt een tegemoetkoming toe aan de belanghebbende voor zover de schade niet door aankoop, onteigening of anderszins kan worden vergoed. Monitoring van bijvoorbeeld grondwaterstanden wordt betrokken bij de bepaling van de schade. In het gebiedsproces zal aan de maatschappelijke consequenties en de schadeloosstelling zeker aandacht worden besteed en vindt overleg plaats met de belanghebbenden.

Inspreker verzoekt om een helder antwoord op de vragen of Staatsbosbeheer het eens is met de verkleining (= halvering) van de oostelijke bufferzone op basis van ecologische gronden en of ze het eens is met het sterk verminderen van de omvang aan maatregelen.

Staatsbosbeheer staat achter de tekst in het beheerplan.

Inspreker merkt op dat de nu voorgestelde buffers al sinds 2000 in plannen werden vastgelegd en dat na 15 jaar vrijwilligheid er nog niets is gedaan. Er wordt nog steeds nieuw gebouwd en er liggen ook nog steeds goedgekeurde bouwvergunningen. In de tussentijd is de kwaliteit en omvang van het actief hoogveen achteruit gegaan, ondanks interne herstelmaatregelen in sommige delen. *Het maatregelenpakket, waaronder de in te richten bufferzone, is samengesteld op basis van de best beschikbare kennis en wetenschap en gebaseerd op herstelstrategieën. In het akkoord "Samen werkt beter" hebben de provinciale partners zich aan de uitvoering van deze maatregelen verbonden, hetgeen een extra garantie geeft voor de uitvoering van de maatregelen.*

2.5 Doelen

Inspreker vindt dat in het beheerplan een romantiek wordt nagestreefd die er allang niet meer is. Uit meerdere wetenschappelijk onderbouwde publicaties blijkt dat de metingen niet betrouwbaar zijn en de beoogde voordelen voor de natuur nooit verbetering zullen brengen door deze regelgeving.

Op basis van de beste beschikbare kennis uit wetenschap en praktijk staat de effectiviteit van de maatregelen voldoende vast. In geval van maatregelen buiten het natuurgebied staat vast dat alleen interne maatregelen onvoldoende zijn om

verslechtering tegen te houden. Zie ook 'Nota van Antwoord, zienswijzen op het Programma Aanpak Stikstof' Nut van herstelmaatregelen pag. 50, punt 2

Inspreker uit bedenkingen over de landelijke aanpak van de KRW doelstellingen en het verdrogingsbeleid.

Uitvoering van de KRW ligt primair bij de waterbeheerder. De KRW doelen en Natura 2000 doelen zijn op elkaar afgestemd. Met het beheerplan Engbertsdijkswen staat aanpak van de verdroging voorop. Maatregelen in en buiten het gebied zijn gericht op aanpak van deze verdroging.

Inspreker merkt op dat aan de Duitse kant geen enkele rekening hoeft worden gehouden met de doelstellingen die in Nederland zijn gesteld. Daarom zijn de ambities te hoog gesteld.

Zie Nota van Antwoord, zienswijzen op het Programma Aanpak Stikstof, en Programma Aanpak Stikstof 2015 - 2021.

Inspreker vindt dat Nederland geen museum is. Het is onrealistisch om te denken dat bij een groeiende bevolking er geen interactie is tussen economische activiteiten en de kleine stukjes natuur in Nederland.

De interactie tussen economische activiteiten en natuur wordt onderkend.

Inspreker vindt dat de strakke randvoorwaarden voor een omwisselbesluit leiden tot vraagtekens over de haalbaarheid daarvan.

De gebiedsanalyse is de passende beoordeling op gebiedsniveau. Daaruit vloeit voort dat het nemen van herstelmaatregelen in lijn moet worden gedaan van die passende beoordeling. Het nemen van herstelmaatregelen in het kader van het beheerplan dienen volgens de systematiek van bestaande activiteiten, geschaard te worden onder projecten en/of "andere handelingen". Als dit project of deze handeling mogelijk schadelijke gevolgen (verslechtering kwaliteit habitats of significante verstoring soorten) in een Natura 2000-gebied veroorzaakt, is een Nbw-vergunning vereist. Voor natuurherstelmaatregelen is geen passende beoordeling vereist en de toets 'eindigt' bij art. 19e Nb-wet, maar alleen de lichtere verslechteringstoets. Een eventueel te nemen omwisselbesluit moet beide lijnen ook volgen. Vandaar ook dat het omwisselbesluit een formeel besluit is, waarbij geldt dat bij gebruik ervan, de doelstellingen niet achteruit mogen gaan. Gedeputeerde Staten leggen het voorgenomen besluit ter inzage en belanghebbenden kunnen zienswijzen indienen. Het is daarom noodzakelijk een omwisselbesluit goed te onderbouwen.

Het is mogelijk dat in het kader van het gebiedsproces nieuwe inzichten ontstaan, of onderzoeksresultaten beschikbaar komen op basis waarvan een omwisselbesluit kan worden genomen.

Inspreker schrijft dat de voorgestelde maatregelen niet in verhouding staan tot de resultaten die worden nagestreefd. Een groot gebied met veel inwoners wordt in gijzeling genomen wat economische en bedrijfsmatige ontwikkelingen. Het is oneerlijk dat er strengere regels gelden dan voor andere mensen.

Naast bescherming en ontwikkeling van natuur is het doel om economische ontwikkeling mogelijk te maken. Dit gebeurt in het beheerplan door middel van de definitie van bestaand gebruik dat vergunningvrij is en met de PAS. De PAS dient tegelijkertijd economie en ecologie (zie ook 'Nota van Antwoord, zienswijzen op het Programma Aanpak Stikstof').

Twee percelen van de inspreker worden op de kaart in de bijlage aangeven als bosgrond terwijl het ene perceel (3049) aangemerkt moet worden als woonperceel en het andere (2960) als agrarische grond.

Inspreker haalt de beleidskaart in bijlage VII aan. Deze kaart geeft het provinciale beleid weer en valt onder verantwoordelijkheid van provincie.

2.6 Droge heide

Inspreker stelt dat op pagina 61 de kwaliteit van habitatype H4030 als zeer ongunstig wordt beoordeeld. Er wordt afgevraagd hoe dit te veranderen is bij een langdurig voortdurende veel te hoge stikstofdepositie.

In de PAS-gebiedsanalyse zijn herstelmaatregelen geformuleerd. Met herstelmaatregelen wordt bereikt dat ook zolang er nog sprake is van een situatie van overbelasting door stikstofdepositie, de kwaliteit van habitatype H4030 Droge heide behouden wordt. Zie 'Nota van Antwoord, zienswijzen op het Programma Aanpak Stikstof'.

Inspreker vraagt zich af of bekalken van geplagde droge heide effectief is. Verwarrend in deze zijn de teksten bij bijlage VIII activiteitnummer 1.4 en de uitleg op pagina 47/88 van 58.

Bekalken is een goedgekeurde herstelstrategie voor geplagde heide op zandgronden. Op de betreffende pagina's is toegelicht hoe bekalken werkt. Het gaat de ophoping van ammoniak in de bodem tegen en voorkomt daarmee te zure omstandigheden na het plaggen die nadelig kunnen zijn voor typische soorten van droge heiden. Bekalken voorkomt echter niet de verzuring die al is opgetreden, daarom vindt nader onderzoek plaats (M16).

2.7 Hoogveen

Inspreker verbaast zich over de tekst in de eerste alinea van paragraaf 2.1 op pagina 25 de zeer hoge stikstofdepositie niet als tweede essentiële oorzaak wordt genoemd. Inspreker vraagt om het document van Vanden Berg & Hornman 2006-2007 ter beschikking te stellen.

De geciteerde tekst komt uit een rapport waarin de kernopgaven zijn beschreven. De stikstofdepositie is wel uitgebreid als knelpunt beschreven in paragraaf 3.7.2, pagina 77. Provincie zal inspreker het betreffende document toesturen.

Meerdere insprekers merken op dat het ambitieniveau ten onrechte is verhoogd. Er is sprake van een grotere oppervlakte herstellend hoogveen dan ten tijde van het aanwijzingsbesluit. De doelstelling is uitgebreid omdat er ook gestreefd wordt naar een verbetering van kwaliteit en kwantiteit. Voor het behoud van de grotere oppervlakte worden de maatregelen nu genomen, terwijl niet bepaald is of voor behoud van de oorspronkelijke oppervlakte minder stringente maatregelen nodig waren. Verzocht wordt om de ambitie van het doel herstellend hoogveen te heroverwegen.

*De ambitie voor hoogveen wordt bepaald door de instandhoudingsdoelstelling zoals deze in het aanwijzingsbesluit is opgenomen. Deze doelstelling kan niet worden gewijzigd. Gedurende het beheerplanproces is zorgvuldig bepaald welk areaal aan habitatypen aanwezig zijn. **Hieromtrent is een verduidelijkende toelichting opgenomen in paragraaf 3.5.2.***

Insprekers stellen voor dat ontwikkelingen en inspanningen op gebied van uitbreiding en herstel van hoogveenlandschappen internationaal moet worden opgepakt en uitgewisseld kunnen worden. In Duitsland wordt nog steeds hoogveen

afgegraven. Door dit te stoppen kan er op veel eenvoudiger manier hoogveen worden behouden.

Ontwikkelingen en inspanningen op gebied van uitbreiding en herstel van hoogveenlandschappen zijn internationaal afgesproken. Voor elk land zijn oppervlakten per habitattypen overeengekomen. Voor zowel Nederland als voor Duitsland is afgesproken om hoogveen te herstellen en uit te breiden. Nederland heeft dus een eigen verantwoordelijkheid voor behoud van hoogveen. Elk land maakt de keuze hoeveel hectares per habitatype per welk Natura 2000-gebied moet worden gerealiseerd. Waar mogelijk wordt samenwerking gezocht.

Ten opzichte van andere vergelijkbare hoogveengebieden (waar de depositie significant lager is) is significant extra inzet nodig om de voortdurende achteruitgang van actief hoogveen te stoppen. Er is veel meer nodig om tot een robuust, goed werkend hoogveenlandschap systeem te komen. De voorgestelde weg blijft de weg van pappen en nathouden.

Op basis van de best beschikbare kennis van het moment zijn de in het beheerplan aangegeven maatregelen voldoende om de doelen te behalen.

Inspreker stelt de overheid aansprakelijk voor het in gebreke blijven. De trend van het habitatype actief hoogveen laat een sterke achteruitgang zien, zowel in 2004 als 2009. De huidige staat van instandhouding lijkt als vertrekpunt voor de toekomst te worden genomen.

*De basis voor de oppervlakteberekening van het habitatype Actieve hoogvenen wordt gevormd door veldkarteringen in 2007 en in 2009 en is pas in 2013 afgerond. In 2013 is door Jansen et al. (2013) het actuele voorkomen van Actieve hoogvenen vastgesteld op 0,10 ha. Of het oppervlak H7110A in 2013 gelijk is aan dat in 2009, is onbekend en evenmin achteraf vast te stellen. Daarom wordt voor het bepalen van de nulsituatie uitgegaan van de best beschikbare kennis: de habitatkaart die is opgesteld in 2013. **Ten aanzien van de aanwezige oppervlakte Actieve hoogvenen is de tekst in het beheerplan aangepast (paragraaf 3.5.2).***

Inspreker is het oneens met het uitgangspunt (op pagina 154) dat de inwerkingtredingsdatum de datum is voor de uitgangssituatie.

De betreffende tekst beschrijft hoe ontwikkelingen in het Natura 2000-gebied worden gemonitord. In het beheerplan is al beschreven hoe de instandhoudingsdoelstellingen zich hebben ontwikkeld sinds het moment van aanmelding (zie bijvoorbeeld tabel in paragraaf 5.7.5). De voortgang van de realisatie van de instandhoudingsdoelstellingen wordt na 6 jaar beoordeeld ten behoeve van het Natura 2000-beheerplan voor de volgende beheerplanperiode. Voor deze beoordeling is een vergelijking nodig tussen twee (of meer) situaties. De datum van deze situaties verschilt voor de diverse rapportages. Voor de Vogel- en Habitatrichtlijnen geldt de datum van aanmelding als datum voor de uitgangssituatie. Voor het Natura 2000-beheerplan geldt de inwerkingtredingsdatum als datum voor de uitgangssituatie.

Waarom is het zuidelijke gedeelte (zuidelijke van Oude Leidijkje) niet ingekleurd in figuur 3.16?

Dit heeft te maken met de keuzes die in het betreffende onderzoek zijn gemaakt ten aanzien van de modellering.

Inspreker leest dat in de herstelstrategie voor H7110A etc. staat vermeld dat een verhoging van het waterpeil in het gebied zonder een gelijktijdige verhoging van het regionale grondwaterpeil altijd leidt tot een vergroting van de wegzijging en dus tot een verslechtering van de hydrologische situatie voor hoogveengroei ter plaatse.

Inspreker vraagt zich af hoe dit te garanderen is met een weggeschrapte buffer ten zuiden van de Engbertsdijk.

Bij het formuleren van de maatregelen is gebruik gemaakt van de aangehaalde herstelstrategie en zijn zowel maatregelen voorzien op landschapsschaal als op standplaatschaal.

Meerdere insprekers vinden dat het ambitieniveau voor de habitattypen actief en herstellend hoogveen (H7110A en H7120) te hoog is. De maatregelen voor herstellend hoogveen grijpen fors in voor de agrarische sector. Er worden teveel herstelmaatregelen in het omliggende gebied getroffen terwijl die in eerste instantie binnen het gebied genomen moeten worden.

De ambitie voor de habitattypen wordt bepaald door de instandhoudingsdoelstellingen zoals deze in het aanwijzingsbesluit zijn opgenomen. In het beheerplan zijn maatregelen opgenomen om deze instandhoudingsdoelstellingen te behalen. Uitgangspunt bij het formuleren van de maatregelen is altijd eerst te onderzoeken of de maatregelen in het Natura 2000-gebied zelf te realiseren zijn. Als dat niet het geval is, dan worden de maatregelen zodanig uitgevoerd dat de gevolgen voor de omgeving zo klein mogelijk zijn. In de Engbertsdijkvenen was het niet mogelijk om alle maatregelen in het gebied zelf te realiseren. Bevoegde gezagen zijn zich ervan bewust dat de maatregelen gevolgen hebben voor het omliggende gebied. Maatregelen worden daarom uitgewerkt in een gebiedsproces, waarbij belanghebbenden worden betrokken.

Insprekers vragen zich af of vermesting door ganzen moet beperkt worden met directe maatregelen en niet door indirecte maatregelen als beperking landbouwkundig gebruik en de aanleg van defosfateringsinstallaties. Ganzen kunnen een negatief effect hebben op de waterkwaliteit van vennen.

Voor specifieke maatregelen die op de ganzenpopulatie ingrijpen is nog geen aanleiding.

Volgens inspreker is het onacceptabel om de huidige 0,1 ha actief hoogveen als uitgangspunt te nemen (pagina 60)

*Op de betreffende pagina wordt de huidige toestand van het habitatype beschreven. Volgens de meest recente inzichten is het oppervlak 0,10 ha. De basis voor de oppervlakteberekening van het habitatype Actieve hoogvenen wordt gevormd door veldkarteringen in 2007 en in 2009, de oppervlaktebepaling is pas in 2013 afgerond. In 2013 is door Jansen et al. (2013) het actuele voorkomen van Actieve hoogvenen vastgesteld op 0,10 ha. Of het oppervlak H7110A in 2013 gelijk is aan dat in 2009, is onbekend en evenmin achteraf vast te stellen. Daarom wordt voor het bepalen van de nulsituatie uitgegaan van de best beschikbare kennis: de habitatkaart die is opgesteld in 2013. **Ter verduidelijking is een toelichting opgenomen in het beheerplan (paragraaf 3.5.2).***

In het beheerplan zijn maatregelen opgenomen om te voldoen aan de instandhoudingsdoelstelling, zoals deze in Europees verband is afgesproken. Het doel voor het gebied is gemaakt onafhankelijk van de grootte van het oppervlakte. Het gebied heeft goede perspectieven voor de ontwikkeling van actief hoogveen.

Inspreker heeft twijfels over de gekarteerde hoeveelheid oppervlakte actief hoogveen. Inspreker is van mening dat kwantitatief onderzoek nodig is om een goede effectanalyse uit te voeren onder stap 3 (pagina 91) en te bepalen wat bepaalde hydrologische activiteiten betekenen en dat het onduidelijk is wanneer onderzoek ten aanzien van de contouren en effecten wordt opgestart (pagina 101). **Het kwantitatief onderzoek heeft plaats gevonden in 2013. De hectares in het beheerplan zijn gebaseerd op veldkarteringen in 2007 en in 2009 en zijn in 2013 afgerond. Dit geldt voor zowel actief als herstellend hoogveen.**

In januari en februari 2013 is door het OBN deskundigenteam nat zandlandschap het actuele voorkomen van Actieve hoogvenen vastgesteld en is beschreven in paragraaf 3.5.2. De monitoring naar de effecten start nadat de provincie afspraken heeft gemaakt met betrokken partijen over de uitvoering van de monitoring in de eerste beheerperiode.

Volgens inspreker is het onrealistisch om de laggzone een kritische depositie waarde (kdw) van 1800 mol te geven. Er wordt gevraagd om een lagere waarde.

In paragraaf 2.3.1 is een Kritische Depositie Waarde gegeven voor vegetaties in de laggzone. Dit is een zone op de overgang naar meer minerale gronden waar van nature meer voedingsstoffen aanwezig zijn. Daarom wordt een waarde van 1800 mol N/ha/j aangehouden. De KDW wordt niet bepaald door de breedte van de laggzone of de rekenmethode van AERIUS.

2.8 Kraanvogels

Inspreker stelt dat voor kraanvogels het van essentieel belang is dat bij een pleisterplaats zowel een foerageergebied als een slaapplek in de nabijheid aanwezig zijn. Bovendien moeten beiden voldoende rust hebben. Ontbreekt één van beide of neemt de kwaliteit van beide af dan zal de belangrijkheid van de pleisterplaats afnemen. Een mogelijke afname van de kwaliteit van foerageergebied door de aanleg van bufferzones moet gecompenseerd worden.

Het is inderdaad van essentieel belang dat voor het functioneren van een pleisterplaats voor kraanvogels zowel een slaapplek als foerageergebied, beide van voldoende kwaliteit en omvang en in onderlinge samenhang aanwezig zijn. Tijdens het gebiedsproces zal verder vorm en inhoud aan de maatregelen worden gegeven. Daarbij zal, in overleg en in samenwerking met de betrokken eigenaren/agrariërs, bepaald worden wat de toekomstige inrichting van de bufferzones wordt alsmede welke gebruiksmogelijkheden deze gronden hebben. Dan wordt ook duidelijk of dit gevolgen heeft voor kraanvogelfoerageergebied. Hoeveel en waar foerageergebied voor de kraanvogel noodzakelijk is komt in het gebiedsproces in meer detail aan de orde bij het opstellen van het uitvoeringsplan.

De inspreker beschrijft het accent van de uit te voeren maatregelen voor de kraanvogel. Die moet liggen op de verbetering van de kwaliteit van het foerageergebied omdat de bescherming en maatregelen binnen het Natura 2000-gebied al langer van kracht zijn. Inspreker stelt een aantal uitvoeringsmaatregelen voor:

- In de periode half oktober-half december en in de maand maart geen intensieve recreatie activiteiten toestaan, onder meer paragliding, mountainbiken, jachtactiviteiten.
- Verlies van foerageergebied elders binnen het pleisterplaatsgebied compenseren.
- In samenwerking met landbouwers een areaal aan maisakkers (voerakkers) inrichten.
- Volgen van ontwikkelingen in de landbouw, met name de lelieteelt. Deze levert geen voedsel voor kraanvogels en in de pleisterperiode vindt veel grondbewerking plaats.

Bevoegde gezagen onderschrijven het belang van het gebied voor de kraanvogel. Met de voorgestelde uitvoeringsmaatregelen en voorwaarden aan activiteiten is behoud van de functies voor de kraanvogel voor de eerste beheerplanperiode voldoende geborgd. Daarnaast wordt in deze periode onderzocht of bestaande activiteiten significant negatieve effecten hebben op de kraanvogel.

Bij pagina 72 van het beheerplan wordt opgemerkt door inspreker dat er sinds 2010 aanvullende foerageergebieden bekend zijn. Ook zijn er sindsdien overzomerende foeragerende vogels aanwezig.

Dat is bekend. Rustgebieden in het beheerplan zijn om voldoende rust te bieden.

Voor insprekers is niet duidelijk voor welke activiteit welke verstoringsafstand wordt gehanteerd. Het is niet duidelijk of deze verstoringszone geldt voor de functie slaappleats of voor de functie foerageergebied. Ook is niet aangegeven waarom contouren van 500 en 1000 meter moet worden uitgegaan. Gelden de contouren op het moment dat een kraanvogel daadwerkelijk foerageert, in het gebied verblijft of gedurende een bepaald seizoen. Uit kaartbeeld op p97 is niet eenduidig af te leiden wanneer men zich al dan niet binnen een contour bevindt. (zowel landbouwkundige werkzaamheden als jacht, beheer en schadebestrijding)

In bijlage VIII is aangegeven voor welke activiteit welke verstoringscontour wordt gehanteerd. Deze contouren gelden jaarrond. Een toelichting op de contouren is te vinden in paragraaf 4.3.6. Op dit moment is onvoldoende duidelijk of activiteiten binnen de betreffende contouren significant negatieve effecten hebben op de kraanvogel. Nader onderzoek moet duidelijkheid geven. Het onderzoek is gepland in de beheerplanperiode In de paragrafen 4.4.4 en volgende is per activiteit aangegeven hoe hier mee om wordt gegaan.

Insprekers maken uit de tekst op dat verstorende effecten van landbouw op voorhand worden aangenomen. Er wordt geen rekening gehouden met gewinning. Er is niet beoordeeld of er niet op een minder beperkende wijze tegemoet kan worden gekomen aan mogelijke verstoring van kraanvogels. Er hadden ook maatregelen in positieve zin kunnen worden geformuleerd. Dit komt het draagvlak voor de bescherming van de kraanvogel niet ten goede.

Op dit moment is onvoldoende duidelijk of activiteiten binnen de verstoringscontouren voor kraanvogels significant negatieve effecten hebben op de kraanvogel. Nader onderzoek moet duidelijkheid geven. Daarbij zal ook rekening worden gehouden met gewinning. In paragraaf 4.4 is per activiteit aangegeven hoe met deze onduidelijkheden wordt gegaan. Bestaande activiteiten binnen de kraanvogelcontouren kunnen voorlopig veelal vergunningvrij worden voortgezet, mits ongewijzigd. Als uit onderzoek negatieve effecten blijken, dan geldt een aanschrijvingsbevoegdheid of vergunningplicht conform Nb-wet 1998.

Volgens insprekers wordt lelieteelt gezien als gewijzigd gebruik. Op grond van de wettelijke definitie van bestaand gebruik is lelieteelt te kwalificeren als bestaand gebruik. Onduidelijk is waarom deze teelt de geschiktheid van het gebied voor de kraanvogel beperkt, zeker omdat dit slechts op een geringe oppervlakte plaatsvindt.

In het beheerplan is aangegeven wanneer activiteiten onder bestaand gebruik vallen (paragraaf 4.2.1). In paragraaf 4.3.6 is beschreven waarom kraanvogels en lelieteelt niet goed samengaan. In paragraaf 4.4.4. zijn de bestaande landbouwkundige activiteiten getoetst. Hierin is het volgende opgenomen. Deze tekst is naar aanleiding van zienswijzen verduidelijkt.

Insprekers begrijpen niet dat niet valt in te zien dat kraanvogels niet verstoord worden door voertuigen of mensen die surveilleren in het kader van natuurtoezicht (bijlage VIII, p 34) en waarom bij ieder ander voertuig een mogelijke significante verstoring plaats kan vinden. Hier is sprake van rechtsongelijkheid.

Bevoegde gezagen zijn van mening dat hier geen sprake is van rechtsongelijkheid. Personen die in het gebied rijden of surveilleren in het kader van natuurtoezicht gaan meer bewust om met de aanwezigheid van kraanvogels. Om deze reden volgt uit de effectbeoordeling dat hier geen negatieve effecten te verwachten zijn. Voor

overige activiteiten wordt onderzocht of deze inderdaad tot significante effecten leiden. Het onderzoek is gepland in de beheerplanperiode

Insprekers wijzen erop dat vernatting en aanwijzing van foerageergebieden niet zal leiden tot een spectaculaire groei van het aantal kraanvogels. De hoofdtrekroute loopt oostelijker en slechts 10% komt aan de grond. Eerst moet een gedegen onderzoek plaatsvinden naar eventuele maatregelen voordat ze nu al opgenomen worden in het beheerplan.

De voorgestelde maatregelen zijn effectief volgens de geraadpleegde deskundigen om de realisering van de kernopgave voor de kraanvogel: behoud van de omvang en het behoud van de kwaliteit van het leefgebied.

Insprekers melden dat op pagina 149 van het beheerplan staat dat er een jaarrond af te sluiten gebied zal worden ingesteld ten behoeve van kraanvogel en toendrarietgans. Voor recreëren wordt een nadere toestemmingsplicht opgelegd terwijl (natuur)beheermaatregelen wel plaats mogen vinden (mits geen verstoring) en excursies onder begeleiding nog zal worden bekeken of dit wel mogelijk is. Dit is onacceptabel.

Om voldoende rust te garanderen voor de kraanvogel en de toendrarietgans wordt de recreatieve zonerings in het gebied aangepast. Een deel van het gebied is al jaarrond afgesloten. Een kleiner deel is al in het broedseizoen afgesloten. Beide delen worden samengevoegd en jaarrond afgesloten (zie paragraaf 6.3). In de betreffende gebieden zijn geen recreatieve voorzieningen aanwezig, in de praktijk is er geen grote wijziging qua toegankelijkheid. In figuur 6.2 is aangegeven welk deel van het gebied toegankelijk blijft voor publiek. In paragraaf 4.4.7 van het beheerplan zijn recreatieve activiteiten getoetst. Er wordt geen nadere toestemmingsplicht opgelegd.

Insprekers stellen dat de verstoring van kraanvogels wordt veroorzaakt door de sterke toename van toendrarietganzen en niet door activiteiten die rond Engbertsdijksvenen plaatsvinden. Er moet dus maatregelen worden genomen om de aantallen toendrarietganzen te verminderen.

Zowel kraanvogels als toendrarietganzen zijn aangewezen als te beschermen soort en foerageren op agrarische percelen. Er zijn geen aanwijzingen bekend dat de toendrarietganzen hierbij de kraanvogels verstoren. Er behoeven dan ook geen maatregelen genomen te worden om het aantal toendrarietganzen op bepaalde percelen te beperken.

Insprekers wijzen op het feit dat geen vrijstellingen voor activiteiten kunnen worden gegeven in verband met de monitoring van de kraanvogel. Het is zeer waarschijnlijk dat andere soorten de kraanvogel beconcurreren en dat niet de activiteiten in het gebied effect hebben op de kraanvogel. Die activiteiten dienen dan ook vrijgesteld te worden en dit moet in het beheerplan (4.3.6) worden aangepast.

In paragraaf 4.4 en volgende is aangegeven welke activiteiten zijn toegestaan en hoe wordt omgegaan met mogelijk verstorende effecten voor de kraanvogel. Zowel kraanvogels als toendrarietganzen zijn aangewezen als te beschermen soort en foerageren op agrarische percelen. Er zijn geen bewijzen bekend dat de toendrarietganzen hierbij de kraanvogels verstoren. Er behoeven dan ook geen maatregelen genomen te worden om het aantal toendrarietganzen op bepaalde percelen te beperken.

Insprekers lezen dat bemesting is vrijgesteld van vergunningplicht vanwege de uitvoering van PAS-maatregelen. Desalniettemin staat in bijlage VIII bij bemesten een vraagteken bij de kraanvogel. In de bufferzone ten oosten van het gebied is

bemesten van fosfaat en stikstof vergunningplichtig. Er wordt gevraagd om verduidelijking of wijziging van het beheerplan op dit punt.

Zie 'Nota van Antwoord, zienswijzen op het Programma Aanpak Stikstof' voor de PAS-maatregelen.

*In paragraaf 4.4.4. is beschreven hoe wordt omgegaan met de mogelijk versturende effecten van landbouwkundige activiteiten voor de kraanvogel. Naar aanleiding van zienswijzen en overleg met provincie Overijssel is de tekst met betrekking tot bemesting aangepast. **Voor beweiding (en bemesting) (zie bijlage VIII 4.4 en 4.7) is op Rijksniveau in een regeling (AmvB) voorzien waarin een vrijstelling van de Nbwet-vergunningplicht is geregeld. Bemesten binnen de hydrologische bufferzones is ook vergunningvrij. Tijdens het gebiedsproces zal verder vorm en inhoud aan de maatregelen worden gegeven. Daarbij zal, in overleg en in samenwerking met de betrokken eigenaren/agrariërs, bepaald worden wat de toekomstige inrichting van de bufferzones wordt alsmede welke gebruiksmogelijkheden deze gronden hebben. In de komende beheerplanperiode vindt onderzoek plaats naar de kraanvogel en eventuele verstoring als gevolg van (landbouwkundige) activiteiten. Mochten uit dit onderzoek negatieve effecten voor kraanvogels blijken, dan kan bevoegd gezag maatregelen treffen via de aanschrijvingsbevoegdheid conform Nb-wet 1998. Dit geldt voor vrijwel alle landbouwkundige activiteiten (bijlage VIII 4.1 t/m 4.6 en 4.8).***

Insprekers zijn het niet eens met het foerageergebied van de kraanvogel. Verwijder de contouren van de foerageergebieden uit het beheerplan.

Voor het gebied geldt een instandhoudingsdoelstelling voor de kraanvogel. Dat houdt onder andere in dat er voldoende foerageergebied voor de kraanvogel moet zijn. Deze foerageergebieden zijn in het beheerplan aangegeven. De in het beheerplan opgenomen verstoringcontouren zijn van belang om de doelen ten aanzien van de kraanvogel te realiseren. Met de verstoringcontouren is aangegeven in welke gebieden bij nieuwe/gewijzigde activiteiten rekening moet worden gehouden met de kraanvogel. Bestaand gebruik kan vergunningvrij wordt voorgezet. In de komende beheerplanperiode vindt onderzoek plaats naar de kraanvogel en eventuele verstoring als gevolg van activiteiten. Mochten uit dit onderzoek negatieve effecten voor kraanvogels blijken, dan kan bevoegd gezag maatregelen treffen via de aanschrijvingsbevoegdheid conform Nb-wet 1998. Hoe dit precies doorwerkt voor de verschillende activiteiten is beschreven in paragraaf 4.4 en volgende.

Insprekers vinden dat er nagenoeg niets bekend is over het effect van de omgeving op het gedrag van de kraanvogel. In het beheerplan wordt aangegeven dat bepaalde bestaande activiteiten in de 500 of 1000 meter zone plaatsvinden en die mogelijk leiden tot verstoring niet langer vergunningvrij zijn. Een ondernemer kan niet aantonen of er mogelijk een significant effect is omdat die informatie ontbreekt, immers er moet eerst onderzoek plaatsvinden. De overheid zou in dit soort gevallen gebruik moeten maken van zijn aanschrijvingsbevoegdheid. Agrarische activiteiten worden ondergeschikt gemaakt aan een mogelijk versturend effect op de kraanvogel; in de praktijk worden kraanvogels niet verstoord door agrarische activiteiten in het gebied buiten het Natura 2000-gebied. Ook de lelieteelt moet als bestaand gebruik worden aangemerkt. De landbouw en haar ontwikkelingsmogelijkheden en ook de jacht en faunabeheer dienen niet onnodig beperkt te worden door maatregelen welke in relatie staan tot de foerageergebieden voor de kraanvogel.

De teksten in het beheerplan ten aanzien van kraanvogels en bestaand gebruik zijn ter verduidelijking aangepast. Bestaand gebruik kan vergunningvrij wordt voorgezet. In de komende beheerplanperiode vindt onderzoek plaats naar de kraanvogel en eventuele verstoring als gevolg

van activiteiten. Mochten uit dit onderzoek negatieve effecten voor kraanvogels blijken, dan kan bevoegd gezag maatregelen treffen via de aanschrijvingsbevoegdheid conform Nb-wet 1998. Teeltwijziging naar gewassen die niet bijdragen aan het foerageergebied van kraanvogels (qua voedsel of qua rust in de trekperiode) zijn geen bestaand gebruik en blijft vergunningplichtig. Hierbij kan onder andere worden gedacht aan teeltwijziging naar lelieteelt.

Binnen de 500m- of 1000m contour van de kraanvogelfoerageergebieden en slaappleatsen blijft een vergunningplicht gelden voor gewijzigde en nieuwe activiteiten die een "significant verstorend effect kunnen hebben op de kraanvogel waarvoor het gebied is aangewezen" (art. 19d lid 1 Nb-wet 1998). Wanneer bij activiteiten sprake is van grote mate van beïnvloeding geldt de 1000m contour. Buiten de genoemde kraanvogelcontouren zijn deze landbouwactiviteiten vergunningvrij.

Inspreker vragen wat in paragraaf 4.4.4 van het beheerplan wordt bedoeld met de "helft van de activiteiten"? Bij bijna alle activiteiten speelt geluid en/of beweging een rol. Ook bevinden zich wegen, woonhuizen en boerderijen zich binnen de contouren. Afgevraagd wordt waarom er bij de N343 geen nadere mitigerende maatregelen nodig zijn om geluideffecten weg te nemen of te verminderen. Het is onduidelijk wanneer sprake is van een "grote mate van beïnvloeding" ofwel van de 1000 meter contour.

De betreffende tekst is aangepast om te verduidelijken welke activiteiten zijn toegestaan en hoe wordt omgegaan met de onzekerheden rondom kraanvogels.

Volgens insprekers zijn er wellicht effecten op de kraanvogel in de zone 500 tot 1000 meter. Bij een onzekerheid moet voorrang gegeven worden aan het bestaande gebruik teneinde economische activiteit te behouden.

De betreffende tekst is aangepast om te verduidelijken welke activiteiten zijn toegestaan en hoe wordt omgegaan met de onzekerheden rondom kraanvogels.

Inspreker plaatst vraagtekens waarom ontwikkelingen op het gebied van vervoersactiviteiten allen wel vergunningvrij zijn. De landbouwkundige werkzaamheden staan niet in verhouding tot het achtergrondgeluid van andere bestaande activiteiten.

Bestaande vervoersactiviteiten zijn beoordeeld in het beheerplan. Mede gezien de voorspelbaarheid van effecten worden geen verstorende effecten voor de kraanvogel verwacht. Nieuwe ontwikkelingen ten aanzien van vervoersactiviteiten zijn niet beoordeeld in het beheerplan, de initiatiefnemer moet aantonen dat het initiatief geen significant negatieve effecten heeft op de instandhoudingsdoelstellingen. De tekst in paragraaf 4.4.4 ten aanzien van landbouwkundige activiteiten is aangepast om te verduidelijken welke activiteiten zijn toegestaan en hoe wordt omgegaan met de onzekerheden rondom kraanvogels.

Insprekers vinden het ten onrechte dat beoogd wordt om 'handelingen niet zijnde projecten' alsnog onder de vergunningplicht te brengen in de bufferzones voor de kraanvogels.

De betreffende tekst is aangepast om te verduidelijken welke activiteiten zijn toegestaan en hoe wordt omgegaan met de onzekerheden rondom kraanvogels.

Insprekers vragen zich af of er gekeken is naar de negatieve geluidsproducerende nevenactiviteiten van de diverse toernooien bij de paardensport accommodatie nabij de put van Roelofs.

Evenementen zijn incidenteel van aard en zijn niet getoetst in het beheerplan of vrijgesteld van vergunningplicht. Als deze evenementen mogelijk schadelijke gevolgen (verslechtering kwaliteit habitats of significante verstoring soorten) voor het Natura 2000-gebied veroorzaken, is mogelijk een Nb-wetvergunning vereist. De effecten moeten worden getoetst.

Insprekers stellen dat bij doorvoering van de maatregelen de mens buiten gesloten wordt ten behoeve van de ontwikkeling van bepaalde kenmerkende planten en diersoorten die het publiek waarschijnlijk niet zal missen. Het gebied moet toegankelijk blijven voor publiek.

Om voldoende rust te garanderen voor de kraanvogel en de toendrarietgans wordt de recreatieve zonerings in het gebied aangepast. Een deel van het gebied is al jaarrond afgesloten. Een kleiner deel is al in het broedseizoen afgesloten. Beide delen worden samengevoegd en jaarrond afgesloten. In de betreffende gebieden zijn geen recreatieve voorzieningen aanwezig, in de praktijk is er geen grote wijziging qua toegankelijkheid. In figuur 6.2 is aangegeven welk deel van het gebied toegankelijk blijft voor publiek.

Door inspreker wordt aangevuld dat het eten van leliebollen niet erg gezond lijkt te zijn en dat het gezonde bodemleven in percelen met lelies langere tijd zo goed als dood is (pagina 74). Aanvullen met: "De leliebollen zijn als voedsel erg ongezond doordat de bollen verre van gezond zijn en de teelt het bodemleven dood spuit."

In paragraaf 4.3.6 is een tekst toegevoegd over geschiktheid van leliebollen als voedsel voor de kraanvogel.

2.9 Gewasbescherming

Insprekers geven aan dat in het beheerplan het effect van het toepassen van gewasbeschermingsmiddelen niet altijd bekend is en dat nader onderzoek nodig is. Het kan niet zo zijn dat de gebruiker van gewasbeschermingsmiddelen moet aantonen dat deze toegelaten middelen geen negatieve effecten hebben op het herstellend hoogveen.

In paragraaf 4.4.4. is de toetsing van bestaande agrarische activiteiten opgenomen. Hier is ook beschreven hoe wordt omgegaan met de onzekerheden ten aanzien van gewasbeschermingsmiddelen.

*Voor de activiteit bespuitingen (nr. 4.5 in bijlage VIII) is onduidelijk welke kwalitatieve invloed dit heeft op het ecologisch systeem van Engbertsdijksvenen. Naar aanleiding van zienswijzen en afstemming met provincie Overijssel is de tekst aangepast. **Gelet op de grote afstand tussen landbouwgronden en de habitattypen droge heide en actieve hoogvenen zal het verwaaiingsaspect alleen in relatie tot het habitatype herstellende hoogvenen spelen. Zolang er nog geen duidelijkheid is ten aanzien van de bespuitingen kunnen de bestaande activiteiten vergunningvrij worden voortgezet. Wanneer uit nieuwe kennis en/of monitoring blijkt dat de instandhoudingsdoelstellingen negatieve gevolgen ondervinden door het toepassen van gewasbeschermingsmiddelen, dan kan bevoegd gezag maatregelen treffen via de aanschrijvingsbevoegdheid conform Nb-wet 1998. Ten aanzien van de kraanvogel vindt nader onderzoek plaats naar mogelijk verstorende effecten.***

Insprekers vragen zich af of bespuitingen (gewasbeschermingsmiddelen) kwalitatief effect hebben. Zolang die duidelijkheid er niet is wordt een aanschrijvings-

bevoegdheid of vergunningplicht van kracht. Bespuitingen behoren volgens insprekers tot bestaand gebruik. Artikel 19c biedt een mogelijkheid om in te grijpen als er daadwerkelijk sprake is van schade aan de instandhoudingsdoelstellingen door bespuitingen.

*Het is inderdaad niet zeker of bespuitingen een kwalitatief effect hebben. Daarom wordt nader onderzoek uitgevoerd. Vooralsnog kunnen bestaande activiteiten vergunningvrij worden voortgezet. Naar aanleiding van zienswijzen en afstemming met provincie Overijssel is de tekst aangepast. **Gelet op de grote afstand tussen landbouwgronden en de habitattypen droge heide en actieve hoogvenen zal het verwaaiingsaspect alleen in relatie tot het habitatype herstellende hoogvenen spelen. Zolang er nog geen duidelijkheid is ten aanzien van de bespuitingen kunnen de bestaande activiteiten vergunningvrij worden voortgezet. Wanneer uit nieuwe kennis en/of monitoring blijkt dat de instandhoudingsdoelstellingen negatieve gevolgen ondervinden door het toepassen van gewasbeschermingsmiddelen, dan kan bevoegd gezag maatregelen treffen via de aanschrijvingsbevoegdheid conform Nb-wet 1998. Ten aanzien van de kraanvogel vindt nader onderzoek plaats naar mogelijk verstorende effecten.***

Volgens insprekers moet er zorgvuldiger worden omgegaan met de houtopstanden om het verwaaien van gewasbeschermingsmiddelen richting natuurgebied te beperken.

Met de houtopstanden wordt zorgvuldig omgegaan. Het is onduidelijk of verwaaiing van gewasbeschermingsmiddelen een negatief effect heeft op de habitattypen en wat de rol van houtopstanden daarbij is. Dit zal uit nader onderzoek moeten blijken (zie ook antwoord bovenstaande zienswijzen).

2.10 Jacht

Inspreker verzoekt de beperkingen aan het jachtrecht weg te nemen.

Jacht blijft gezien de mogelijke verstorende effecten op onder andere kraanvogels vergunningplichtig.

Insprekers willen dat bepaalde diersoorten bejaagbaar moeten blijven en de jacht op die soorten moet niet beperkt worden (4.4.2).

Vanwege de verstorende effecten op kraanvogels blijft jacht binnen de 1.000 meter verstoringscontour vergunningplichtig.

Meerdere insprekers vragen zich af hoe voor rietganzen rustige foerageergebieden worden behouden als de provincie Overijssel een afschotvergunning verleend voor enkele soorten ganzen in de wintermaanden.

In het beheerplan is opgenomen dat jacht, beheer en schadebestrijding vergunningplichtig blijft. Provincie Overijssel moet als gevoegd gezag een inschatting maken of vergunningen al dan niet worden verleend.

2.11 Recreatie

Inspreker vindt dat recreatie niet aan een vergunningplicht kan worden gebonden omdat het bestaand gebruik/overige handelingen betreft. Beperking van recreatie op opengestelde gronden is een onaanvaardbare aantasting van het eigendomsrecht.

Bestaande recreatieve activiteiten buiten het Natura 2000-gebied kunnen voorlopig vergunningvrij worden voortgezet, mits ongewijzigd. Als uit onderzoek negatieve effecten blijken, dan kan bevoegd gezag maatregelen treffen via de aanschrijvingsbevoegdheid of geldt een vergunningplicht conform Nb-wet 1998. Er is geen sprake van beperking van recreatie op opengestelde gronden.

Inspreker vraagt een creatieve oplossing om de afgesloten delen toegankelijk te maken voor de mens en dat natuurbeleving positief kan werken voor de betrokkenheid bij en draagvlak voor de natuur van de Engbertsdijksvenen.

Bevoegde gezagen delen de mening van inspreker dat natuurbeleving positief kan werken voor de betrokkenheid en voor draagvlak. Vooralsnog is natuurbeleving mogelijk op wegen en paden conform bestaande openstelling. Ook worden de mogelijkheden voor begeleide excursies verkend. Daarnaast bestaat er de mogelijkheid om middels een vergunningentraject toestemming te krijgen voor andere creatieve oplossingen met betrekking tot natuurbeleving.

2.12 Sociaal economische effecten

Insprekers schrijven dat uit de MKBA Engbertsdijksvenen blijkt dat het uitvoeren van de maatregelen hoge maatschappelijke kosten met zich meebrengt.

Het klopt dat de maatregelen voor Engbertsdijksvenen hoge maatschappelijke kosten met zich meebrengt. De MKBA van de PAS als geheel is echter positief.

Insprekers stellen dat met name veehouders die dichtbij Natura 2000 gebieden een bedrijf hebben worden onrechtmatig opgezadeld met de bescherming van 1000 soorten planten en dieren.

Naast bescherming en ontwikkeling van natuur is het doel van het beheerplan en de PAS om economische ontwikkeling mogelijk te maken. zie ook 'Nota van Antwoord, zienswijzen op het Programma Aanpak Stikstof'.

Als bedrijfsvoering niet meer mogelijk is vanwege de maatregelen ten behoeve van de Natura 2000 doelen die redelijkerwijs niet ten laste van de belanghebbenden/ omwonenden kunnen worden gelegd worden die door de provincie weggenomen of vergoed. Ook zal de provincie in overleg met de eigenaren nagaan of gronden geruimd kunnen worden. De Provincie Overijssel heeft daarnaast verschillende instrumenten geïntroduceerd om in bepaalde gevallen een bedrijf in haar geheel te kunnen verplaatsen. Zo is per 1 januari 2016 een subsidieregeling voor bedrijfsverplaatsing in werking getreden. Ook is het mogelijk om provinciale gronden tijdelijk te pachten met het recht tot koop gekoppeld aan een bepaalde termijn. Voor meer informatie zie ook: <http://www.overijssel.nl/thema's/natuur-en-landschap/projecten/schadeloos-stellen/>

Inspreker wil duidelijkheid over welke gevolgen veranderingen hebben in uitvoering en inrichting voor het bedrijf.

*Of en hoe bestaande activiteiten kunnen worden voortgezet is beschreven in paragraaf 4.4 en volgende. **Naar aanleiding van zienswijzen en afstemming met provincie Overijssel zijn deze teksten ter verduidelijking aangepast.** Hier is ook aangegeven of er voor toekomstige ontwikkelingen een vrijstelling van vergunningplicht geldt. Voor nieuwe en gewijzigde activiteiten waarvoor een vergunningentraject moet worden doorlopen worden in hoofdstuk 8 handvatten gegeven. Als bedrijfsvoering niet meer mogelijk is vanwege de maatregelen ten behoeve van de Natura 2000 doelen die redelijkerwijs niet ten laste van de belanghebbenden/ omwonenden kunnen worden gelegd worden die door de provincie weggenomen of vergoed. Ook zal de provincie in overleg met de eigenaren nagaan of gronden geruimd kunnen worden. De Provincie Overijssel heeft daarnaast verschillende instrumenten geïntroduceerd om in bepaalde gevallen een bedrijf in haar geheel te kunnen verplaatsen. Zo is per 1 januari 2016 een subsidieregeling voor bedrijfsverplaatsing in werking getreden. Ook is het mogelijk om provinciale gronden tijdelijk te pachten met het recht tot koop gekoppeld aan een bepaalde termijn. Voor meer informatie zie ook: <http://www.overijssel.nl/thema's/natuur-en-landschap/projecten/schadeloos-stellen/>*

Insprekers melden dat de sociaal-economische paragraaf tekort schiet. Ook zijn niet alle maatschappelijke kosten verdisconteerd in de MKBA. Er worden vraagtekens geplaatst bij de berekende baten van het plan (MKBA), bijvoorbeeld de klimaatbaten en de die voor behoud van natuurwaarden. Er moet worden gerekend op kosten van vernattingsschade aan onroerend goed, vochtproblemen en gezondheidsschade. Er wordt verzocht de sociaal economische paragraaf aan te passen omdat deze nu onvoldoende inzicht geeft in de maatschappelijke consequenties van het treffen van natuurmaatregelen.

Een MKBA is niet hetzelfde als een financiële kosten-batenanalyse (FKBA), die een individuele partij maakt om zijn eigen voor- en nadelen van een maatregel tegen elkaar af te wegen. Uiteraard wordt gepoogd om zodanige maatregelen te treffen en op zodanige manier uitvoering te geven aan de maatregelen dat de schade als gevolg daarvan voor belanghebbenden zo beperkt mogelijk blijft. Nu de maatregelen op hoofdlijnen duidelijk zijn zullen deze in meer detail worden uitgewerkt. Dat gebeurt in overleg met de direct betrokkenen. Op grond van artikel 19ki, tweede lid, van de wet bestaat de bevoegdheid om maatregelen gewijzigd uit te voeren, als daartoe aanleiding bestaat. Wanneer een belanghebbende desalniettemin schade lijdt als gevolg van een besluit ter uitvoering van de maatregelen en die schade redelijkerwijs niet ten laste van die belanghebbende behoort te blijven, kent het bestuursorgaan dat dit besluit neemt een tegemoetkoming toe aan de belanghebbende voor zover de schade niet door aankoop, onteigening of anderszins kan worden vergoed

Inspreker meldt dat het rijk een protocol heeft voor het opstellen voor het gebruik van MKBA studies. Bij Engbertsdijksvenen zijn niet de drie voorgeschreven scenario's doorgerekend. Er is geen scenario bedacht dat voor zowel natuur als samenleving als geheel een positief rendement oplevert.

In de MKBA zijn een aantal maatregelen om de natuur in het gebied te behouden en versterken doorgerekend. Deze maatregelen kunnen op korte of op lange termijn sociaal economische effecten geven op sectoren. De mate van effect, van niet noemenswaardig tot langdurig effect (meer dan een beheerplanperiode), is rekening mee gehouden en staan beschreven. Met zowel de natuur als de samenleving is rekening gehouden.

Insprekers vinden dat in het beheerplan meer aandacht aan het sociaal economische aspect besteed had moeten worden. Ook ontbreekt de onderbouwing van het feit dat de baten hoger zijn dan de kosten. Van belang hierbij is dat het gebied door een burger/recreant niet mag worden betreden.

De effecten van maatregelen zijn meegenomen in de maatschappelijk kosten en baten analyse (Reinhard e.a. 2014 en paragraaf 7.4). De onderbouwing van de baten en kosten staan uitvoerig in het rapport Maatschappelijke Kosten Baten Analyse voor N2000 Engbertsdijksvenen van 2014.

3 Uitvoeringsprogramma en Monitoring

3.1 Borging maatregel

Insprekers vinden het onlogisch dat het beheerplan maatregelen treft voor vernatting terwijl gemeente Hardenberg een waterwinningszone heeft gepland aan de noordwestelijke kant van het gebied.

In het beheerplan worden maatregelen getroffen voor vernatting, omdat verdroging het belangrijkste knelpunt is voor de instandhoudingsdoelstellingen in het gebied. Bij nieuwe ontwikkelingen in de omgeving van het gebied moet de initiatiefnemer aantonen dat het initiatief geen significant negatieve effecten heeft op de instandhoudingsdoelstellingen. Voor de waterwinningszone moet dus duidelijk worden dat deze geen verdrogende effecten heeft voor het Natura 2000-gebied.

Inspreker vindt dat de herstelmaatregelen eigenlijk mitigerende maatregelen zijn. Deze landschapsbeheermaatregelen worden al tientallen jaren uitgevoerd en zijn noodmaatregelen die langdurig nodig zijn en dus niet duurzaam.

Naast maatregelen op standplaatsniveau is in het beheerplan ook voorzien in maatregelen op landschapsschaal om zo op termijn het gebied robuuster te maken. Op basis van de best beschikbare kennis en ervaring van het moment zijn de in het beheerplan aangegeven maatregelen voldoende om de doelen te behalen.

Insprekers stellen voor om meer voorgestelde maatregelen dan nu aangegeven nader in ruimtelijke zin uit te werken.

In het beheerplan zijn de maatregelen op hoofdlijnen uitgewerkt. Voor het pakket aan maatregelen is voldoende informatie beschikbaar om tot een nadere gedetailleerde uitwerking over te gaan. Deze nadere uitwerking vindt plaats in het kader van het gebiedsproces.'

Volgens insprekers is er sprake van kapitaalvernietiging wat betreft de ontwikkelde en beheerde heggen, singels, bomenrijen e.d. Er moet afgezien worden van de maatregelen om dit culturele erfgoed te vernietigen.

In het beheerplan zijn maatregelen voorzien om de Natura 2000-doelstellingen te behalen. Hierbij wordt zoveel mogelijk rekening gehouden met overige aanwezige waarden. Snoeien staat als activiteit in bijlage VIII om verdroging door struiken en bomen te verminderen en daarmee de verdroging. Wat wordt gesnoeid komt in meer detail aan de orde in de uitvoering en de inrichting in het gebiedsproces.

Inspreker vindt dat er gezocht moet worden naar een mogelijkheid om alle overdone-maatregelen terug te draaien.

Nederland heeft niet meer soorten aangewezen dan andere landen. Voor de aanwezige soorten/habitattypen heeft Nederland een verplichting om deze te beschermen, dit is in het beheerplan uitgewerkt. De maatregelen in het beheerplan zijn nodig voor het behalen van de instandhoudingsdoelstellingen. Het maatregelpakket is samengesteld op basis van de best beschikbare kennis en wetenschap en gebaseerd op herstelstrategieën. Tijdens het gebiedsproces, dat met de verkenningen is ingezet, zijn er mogelijkheden om maatwerk toe te passen en om besluiten te nemen over het al dan niet vervangen van maatregelen mits vervangende maatregelen ten minste even effectief zijn.

Inspreker stelt dat indien natschade gaat optreden het mogelijk moet zijn om verlichtende maatregelen (zoals drainage) zonder beperkingen, ook binnen de 1000 meter zone, uit te voeren

In het uitvoeringsplan worden de effecten op de omgeving in beeld gebracht en er worden de mogelijkheden voor mitigerende maatregelen uitgewerkt. Hiermee wordt natschade in principe voorkomen. Mocht toch schade optreden dan kan dat mogelijk vergoed worden. Wanneer een belanghebbende schade lijdt als gevolg van een besluit ter uitvoering van de maatregelen en die schade redelijkerwijs niet ten laste van die belanghebbende behoort te blijven, kent het bestuursorgaan dat dit besluit neemt een tegemoetkoming toe aan de belanghebbende voor zover de schade niet door aankoop, onteigening of anderszins kan worden vergoed.

Inspreker uit twijfels bij maatregel M4 (Aanleg gemaal) op pagina 119 van het beheerplan omdat er nog te veel kennislacunes zijn. De inspreker wil graag weten wanneer de kennislacunes worden opgelost.

De maatregel is inderdaad nog niet in detail uitgewerkt. Wel is voldoende duidelijk dat water moet worden opgevoerd, dit kan middels een gemaal of middels pompen. Zie ook de tekst in paragraaf 5.7.1 van het beheerplan. De precieze uitvoering van de maatregel wordt in het gebiedsproces uitgewerkt.

Inspreker betwijfelt of de consequenties van de kennislacunes van de maatregelen en de marges voor de genoemde hectares op pagina 159 van het beheerplan zijn meegenomen ten aanzien van de impact op de omgeving.

De consequenties van de kennislacunes en de genoemde hectares zijn meegenomen ten aanzien van de impact op de omgeving. In de MKBA zijn de investerings- en beheerkosten van de voorgenomen hydrologische herstelmaatregelen en de voorgenomen emissiebeperkende maatregelen bepaald en toegedeeld naar het kerngebied en de schil daarom heen.

Ondanks de voorgenomen maatregelen blijft er voor de meest kwetsbare habitattypen nog steeds een overschrijding van ongeveer 3 maal van de kdw. Volgens onderzoek zijn de kansen op herstel veel groter als de achtergronddepositiewaarde verlaagd wordt (onderzoek kolencentrales). Het ambitieniveau is te hoog; hydrologisch herstel kan de chronische overbelasting niet te niet doen. Er moet gestreefd worden naar andere doelen voor behoud van het gebied zo dicht mogelijk in huidige staat, waarbij een zeker achteruitgang van natuurwaarden onontkomelijk is.

Landelijk worden er middels de PAS brongerichte maatregelen genomen. Voor elk gebied is daarnaast vastgesteld welke herstelmaatregelen minimaal moeten worden genomen. De daarbij betrokken deskundigen zijn ervan overtuigd dat het pakket ertoe zal leiden dat geen verslechtering zal plaatsvinden binnen drie opeenvolgende programma's van elk zes jaar en dat op termijn instandhoudingsdoelen worden gehaald. zie ook 'Nota van Antwoord, zienswijzen op het Programma Aanpak Stikstof' Nut van herstelmaatregelen" pagina 50, punt 1.

Inspreker vraagt of de onderbouwing van maatregelen (paragraaf 5.7.6) een goede ecologische is geweest, met voldoende aandacht voor kwaliteit en omvang. Diverse gebiedspartijen onderschrijven de onderbouwing van maatregelen. Is die onderbouwing een goede ecologische met voldoende aandacht voor kwaliteit en omvang? Graag reactie!

De maatregelen zijn zorgvuldig geselecteerd waarbij gekeken is welke maatregelen kansrijk zijn en waarbij de doelen worden gehaald. Dit om het grootse knelpunt namelijk het opheffen van de verdroging door ontwatering in de omgeving op te heffen. Daarnaast wordt ingezet op monitoring, zodat als blijkt dat onverhoopt de doelstellingen toch niet gehaald worden er bijgestuurd kan/ zal worden.

Inspreker verzoekt om een echte onderbouwing van de op pagina 12 punt 3 en pagina 13 gestelde waarborg. De aldaar genoemd waarborg is niet houdbaar. De

aangevoerde waarborg maatregelen zijn onzeker en onvoldoende onderbouwd. Uit een deel van de opsomming blijkt dat er al sinds de formele aanwijzing tot Vogelrichtlijn-/Habitatrichtlijngebied en later Natura 2000 veel op haar beloop is gelaten en de overheid veel te weinig geld beschikbaar maakte voor het stoppen van de achteruitgang en inzet significant herstel.

Op 29 mei 2013 ondertekenden vijftien Overijsselse organisaties het akkoord 'Samen werkt beter'. Vertegenwoordigers van organisaties en bestuursorganen ondertekende hierin hun verantwoordelijkheid voor natuur, water, landschap, cultuurhistorie en economie in Overijssel (ook wel "de partners") is opgesteld (zie ook www.overijssel.nl). Hiermee zijn de maatregelen voldoende geborgd en daarmee voldoende zeker.

3.2 Financiering

Insprekers vinden dat in het beheerplan niet of nauwelijks meegenomen wordt dat er door het uitplaatsen van agrarische bedrijven effect optreedt op de grondprijs en dat daardoor grotere investeringen gepleegd moeten worden om gronden te verwerven waardoor schade ontstaat.

Het effect van uitplaatsen van agrarische bedrijven op de grondprijs is van te voren niet te bepalen. De kosten daarvan worden gedekt. Wanneer een belanghebbende schade lijdt als gevolg van een besluit ter uitvoering van de maatregelen en die schade redelijkerwijs niet ten laste van die belanghebbende behoort te blijven, kent het bestuursorgaan dat dit besluit neemt een tegemoetkoming toe aan de belanghebbende voor zover de schade niet door aankoop, onteigening of anderszins kan worden vergoed. Monitoring van bijvoorbeeld grondwaterstanden wordt betrokken bij de bepaling van de schade. De Provincie Overijssel heeft daarnaast verschillende instrumenten geïntroduceerd om in bepaalde gevallen een bedrijf in haar geheel te kunnen verplaatsen. Zo is per 1 januari 2016 een subsidieregeling voor bedrijfsverplaatsing in werking getreden. Ook is het mogelijk om provinciale gronden tijdelijk te pachten met het recht tot koop gekoppeld aan een bepaalde termijn. Voor meer informatie zie ook: <http://www.overijssel.nl/thema's/natuur-en-landschap/projecten/schadeloos-stellen/>

Insprekers wensen dat een bedrijfsspecifieke uitkoopregeling moet worden opgenomen. Dit voor gevallen dat een renderende bedrijfsvoering niet meer mogelijk is vanwege de te nemen maatregelen.

Als bedrijfsvoering niet meer mogelijk is vanwege de maatregelen ten behoeve van de Natura 2000 doelen die redelijkerwijs niet ten laste van de belanghebbenden/omwonenden kunnen worden gelegd worden die door de aansprakelijke partij weggenomen of vergoed. De kosten daarvan worden gedekt. Wanneer een belanghebbende schade lijdt als gevolg van een besluit ter uitvoering van de maatregelen en die schade redelijkerwijs niet ten laste van die belanghebbende behoort te blijven, kent het bestuursorgaan dat dit besluit neemt een tegemoetkoming toe aan de belanghebbende voor zover de schade niet door aankoop, onteigening of anderszins kan worden vergoed. Monitoring van bijvoorbeeld grondwaterstanden wordt betrokken bij de bepaling van de schade. De Provincie Overijssel heeft daarnaast verschillende instrumenten geïntroduceerd om in bepaalde gevallen een bedrijf in haar geheel te kunnen verplaatsen. Zo is per 1 januari 2016 een subsidieregeling voor bedrijfsverplaatsing in werking getreden. Ook is het mogelijk om provinciale gronden tijdelijk te pachten met het recht tot koop gekoppeld aan een bepaalde termijn. Voor meer informatie zie ook: <http://www.overijssel.nl/thema's/natuur-en-landschap/projecten/schadeloos-stellen/>

Insprekers vinden dat op basis van de vervuiler betaalt het voor de hand ligt dat de profiterende agrarische sector substantieel meer geld bijdraagt aan de maatregelen om dit gebied ecologisch op orde te krijgen en duurzaam/robuust te maken (pagina 162).

Naast de agrarische sector dragen ook de industrie en verkeer en vervoer bij aan de uitstoot van stikstof. Via de belastingen betalen wij allemaal mee. De hoogte van dat bedrag is onafhankelijk van de bijdrage aan de "vervuiling". Vanuit het Rijk, de provincies, de EU en derden zijn voldoende middelen beschikbaar. Dit kabinet heeft extra middelen voor natuur vrijgemaakt (zie ook Natuurpact uit 2013).

Insprekers lezen dat op geen enkele wijze de jaarlijkse kosten van de defosfateringsinstallatie in beeld zijn gebracht.

Per maatregel worden geen bedragen genoemd in het beheerplan. Uit de confrontatie tussen benodigde en beschikbare middelen (rijksbijdragen, opbrengst grond-voor-grond en provinciale middelen) heeft provincie Overijssel de verwachting dat het totaal aan beschikbare middelen voldoende is om de gehele opgave te kunnen realiseren. De provincie heeft de uitgangspunten waarop zij deze conclusie baseert gedeeld met de partners van het Akkoord 'Samen werkt beter'. Zie ook: http://www.overijssel.nl/publish/pages/145614/140428_publickssamenvatting_statenvoorstel-ps-2014-62_uitvoeringsreserve.pdf en http://www.overijssel.nl/publish/pages/145614/140423_statenvoorstel_ps_2014_62_uitvoeringsreserve.pdf

Insprekers zien dat in de Nota van Antwoord van het aanwijzingsbesluit Natura 2000 Engbertsdijksvenen is opgenomen dat onder andere bij het opstellen van het beheerplan zal worden herzien of de doelen financieel en reëel haalbaar zijn. Omdat inspreker niet zal meewerken en de doelstellingen met zekerheid niet zullen worden gehaald is er alle reden voor aanpassing van de instandhoudingsdoelstellingen.

Het uitgangspunt is dat de instandhoudingsdoelstellingen met behulp van bestaande en reeds gereserveerde budgetten kunnen worden gerealiseerd. Zie ook beantwoording bij vorige onderdeel. Voor het pakket aan maatregelen is voldoende informatie beschikbaar om tot een nadere gedetailleerde uitwerking over te gaan. Deze nadere uitwerking vindt plaats in het kader van een zorgvuldig gebiedsproces. De eerste stap daarin is een verkenning onder verantwoordelijkheid van 'Samen Werkt Beter'. De tweede stap betreft de planuitwerkingsfase in opdracht van de provincie Overijssel. Alleen gebieden waar het habitatype of het leefgebied en de populatie van een soort een goede (of herstelbare) kwaliteit heeft, zijn geselecteerd (Nota van Antwoord aanwijzingsbesluit Natura 2000).

Insprekers stellen dat de haalbaar en betaalbaar op pagina 21 van het beheerplan landelijk moet worden gezien en niet op het niveau van Engbertsdijksvenen of de provincie Overijssel.

Elk Natura 2000-gebied vraagt om maatwerk en interactie met de bewoners bij het tot stand komen van het beheerplan en uitvoering. Daarom heeft per gebied een afweging plaatsgevonden. De provincie heeft de regiorol wat de financiering betreft.

Insprekers vragen duidelijkheid over ontpachting in het beheerplan.

Bij de uitvoering is er per gebied binnen de kaders van de besluiten van Provinciale Staten van 3 juli 2013 nog ruimte om meer in detail de juiste aanpak en instrumenten te bepalen. Hierin zullen elementen terugkomen uit het vigerende instrumentarium zoals zelfrealisatie, verwerving/ontpachting, volledige schadeloosstelling en bedrijfsverplaatsing. Per gebied wordt bekeken welke instrumenten en varianten geschikt zijn en in welke volgorde de opties (ladder), op de specifieke situatie toegesneden, worden doorlopen. Daarbij is de inzet niet meer te doen dan nodig is en waar mogelijk flexibel om te gaan met de toekomstige

functies van te vernatten gebieden. De doelen moeten wel gehaald worden en uitvoering van de (definitieve en uitgewerkte) maatregelen in de gebiedsanalyse moeten wel geborgd zijn. Vervangende maatregelen zijn mogelijk mits die minimaal voor hetzelfde effect zorgen.

3.3 Monitoring

Insprekers vinden dat een eenmalige nulmeting van de hydrologische toestand te onnauwkeurig is. Er moet gedurende langere tijd worden gemonitord, anders zijn toekomstige uitspraken over ontwikkeling van de hydrologische toestand in waardeloos en nutteloos. De nulmeting uitvoeriger opnemen in het beheerplan *De hydrologische situatie wordt al vele jaren gemonitord. Bij een nulmeting wordt naast eventuele nieuwe meetpunten gebruik gemaakt van de beschikbare meetgegevens. Hiermee kan een goed beeld worden verkregen van de hydrologische uitgangssituatie.*

Meerdere insprekers willen dat de voortgang en monitoring van het effect van de maatregelen met de streek moet worden besproken. Monitoring en aanpassing van maatregelen moeten onderdeel uitmaken van de beheercyclus, met name om ook de invulling te kunnen borgen van het omwisselbesluit.

Uitvoering van het Natura 2000-beheerplan is niet los te zien van de uitwerking van de maatregelen in het gebiedsproces dat wordt uitgevoerd. De nadere uitwerking vindt plaats volgens een gebiedsproces waarover in het kader van 'Samen Werkt Beter' afspraken zijn gemaakt. Eerst wordt een verkenning uitgevoerd onder verantwoordelijkheid van Samen werkt beter. Vervolgens volgt de planuitwerkingsfase in opdracht van de provincie Overijssel door of de provincie zelf of een andere externe partij.

De in de Natura 2000 opgenomen maatregelen kunnen in het gebiedsproces met de betrokken partijen worden geconcretiseerd. Daar waar uit de resultaten van het gebiedsproces blijkt dat een in het Natura 2000-beheerplan opgenomen (PAS-)maatregel niet uitvoerbaar is dan wel er een betere maatregel voorhanden is kan deze onder de hierna volgende condities worden vervangen (zie kader paragraaf 1.4.1).

Het beheerplan voorziet voorts in een evaluatie, waarbij de effecten van de maatregelen worden bepaald en maatregelen kunnen worden bijgesteld.

Insprekers hebben twijfels bij de voorgesteld monitoring. Deze is niet omschreven en de wetenschappelijke onderbouwing ontbreekt. Uitkomsten laten te lang op zich wachten.

De monitoring wordt in de eerste beheerplanperiode gestart, zodat resultaten tijdig beschikbaar zijn. Over de manier waarop de monitoring wordt uitgevoerd zijn landelijke afspraken gemaakt. De belangrijkste is dat de Natura 2000-monitoring integraal is opgenomen in de 'Werkwijze Natuurmonitoring en -beoordeling Natuurnetwerk en Natura 2000/PAS' (hierna: werkwijze SNL-monitoring). Deze werkwijze wordt beschreven op www.portaalnatuurenlanschap.nl/themas/monitoring-en-natuurkwaliteit/monitoring-natuurkwaliteit/.

Insprekers willen betrokken worden bij het onderzoek dat plaatsvindt naar de mogelijke effecten van grondwateronttrekkingen binnen 300 meter van het Natura 2000-gebied.

Uitvoering van het Natura 2000-beheerplan is niet los te zien van de uitwerking van de maatregelen in het gebiedsproces dat wordt uitgevoerd. In de eerste beheerperiode wordt onderzoek uitgevoerd naar de effecten van hydrologische maatregelen waaronder de effecten van de grondwateronttrekking.

De monitoring naar de effecten start nadat de provincie afspraken heeft gemaakt met betrokken partijen over de uitvoering van de monitoring in de eerste beheerperiode.

3.4 Planning

Insprekers lezen dat op pagina 14 van het beheerplan wordt gesteld dat maatregelen qua functiewijziging en verwerving in de eerste periode plaatsvinden, elders blijft dit soms nogal vaag, vooral in combinatie met de ontwikkeling van een laggzone. Inspreker wil weten hoe dit precies zit.

De realisatie van de bufferzone Oost (inrichting laggzone) vindt in twee beheerplanperioden plaats. In de eerste beheerplanperiode is de aanleg van de bufferzone oostzijde voorzien. Tijdens het gebiedsproces zal verder vorm en inhoud aan de maatregelen worden gegeven. Daarbij zal, in overleg en in samenwerking met de betrokken eigenaren/agrariërs, bepaald worden wat de toekomstige inrichting van de bufferzones wordt alsmede welke gebruiksmogelijkheden deze gronden hebben. Voorafgaand vindt een veldonderzoek plaats om te kunnen vaststellen of (andere) economische gebruiksmogelijkheden voor (delen van) de bufferzone mogelijk zijn binnen de ecologisch gestelde randvoorwaarden. Afhankelijk van concreter veldonderzoek kunnen dit nog iets meer of minder hectares worden. De vernatting in de bufferzone zal op korte termijn moeten plaatsvinden. In de 3de beheerplanperiode vindt de herinrichting tot laggzone plaats van een deel van de oostelijke bufferzon. Hiervoor is eerst meer duidelijkheid nodig over de benodigde maatregelen en hoe de (grond)waterstroming ter plaatse van de laggzone zich zal ontwikkelen. In het beheerplan is dit terug te vinden in paragraaf 5.7.1 en in bijlage IX.

Insprekers vragen zich af hoe veranderingen in uitvoering en inrichting worden verwerkt in de toekomst?

Veranderingen in uitvoering en inrichting komen in het gebiedsproces in meer detail aan de orde.

3.5 Schade

Door het uitblijven van een beheerplan heeft het bedrijf van inspreker zich niet kunnen ontwikkelen in de gewenste richting. Hierdoor heeft het bedrijf forse schade opgelopen. Op grond van artikel 31 natuurbeschermingswet wordt aanspraak gemaakt op een vergoeding.

Met het beheerplan verandert het wettelijk kader van de Natuurbeschermingswet dat voor dit gebied van kracht is niet. Het uitblijven van het beheerplan geeft geen recht op een schadevergoeding. Alleen wanneer een belanghebbende schade lijdt als gevolg van een besluit ter uitvoering van de maatregelen en die schade redelijkerwijs niet ten laste van die belanghebbende behoort te blijven, kent het bestuursorgaan dat dit besluit neemt een tegemoetkoming toe aan de belanghebbende voor zover de schade niet door aankoop, onteigening of anderszins kan worden vergoed.

Voor gemeente, bewoners en bedrijven is het onduidelijk welk bestuursorgaan wanneer en waarvoor aanspreekbaar is. Bijvoorbeeld voor natschade buiten de bufferzone. Inspreker vraagt om de bevoegdheden en verantwoordelijkheden te verhelderen.

Wanneer een belanghebbende schade lijdt als gevolg van een besluit ter uitvoering van de maatregelen en die schade redelijkerwijs niet ten laste van die belanghebbende behoort te blijven, kent het bestuursorgaan dat dit besluit neemt een tegemoetkoming toe aan de belanghebbende voor zover de schade niet door

aankoop, onteigening of anderszins kan worden vergoed. Na vaststelling van het beheerplan door EZ en overdracht naar de provincie Overijssel kan schade gemeld worden bij de provincie Overijssel. De Provincie Overijssel heeft daarnaast verschillende instrumenten geïntroduceerd om in bepaalde gevallen een bedrijf in haar geheel te kunnen verplaatsen. Zo is per 1 januari 2016 een subsidieregeling voor bedrijfsverplaatsing in werking getreden. Ook is het mogelijk om provinciale gronden tijdelijk te pachten met het recht tot koop gekoppeld aan een bepaalde termijn. Voor meer informatie zie ook: <http://www.overijssel.nl/thema's/natuur-en-landschap/projecten/schadeloos-stellen/>

Inspreker vraagt aandacht voor de maatschappelijke consequenties van het beheerplan. Er wordt gepleit voor volledige compensatie van benadeelde belangen van bewoners en bedrijven. Ook om sociaal flankerend beleid toe te passen bij de uitvoering van de gebiedsprocessen onder Samen Werkt Beter. Tot slot ook een soepele opstelling bij schadeloosstelling en aankoop van gronden.

Wanneer een belanghebbende schade lijdt als gevolg van een besluit ter uitvoering van de maatregelen en die schade redelijkerwijs niet ten laste van die belanghebbende behoort te blijven, kent het bestuursorgaan dat dit besluit neemt een tegemoetkoming toe aan de belanghebbende voor zover de schade niet door aankoop, onteigening of anderszins kan worden vergoed. Monitoring van bijvoorbeeld grondwaterstanden wordt betrokken bij de bepaling van de schade.

Inspreker vraagt zich af of bij stap 3 op pagina 11 van het beheerplan een eigenaar in de recent geschrapte deel van de bufferzone wel of niet te maken krijgt met beperkingen? Zo ja, wordt dit dan gecompenseerd of koopt de overheid aan.

In paragraaf 4.4 en volgende in het beheerplan is een toetsing van de bestaande activiteiten opgenomen. Hieruit volgt of voor het betreffende perceel sprake is van beperkingen in de bestaande activiteiten, zie ook bijlage VIII.

Daarnaast zijn de effecten van de maatregelen in het beheerplan nog niet in detail bekend. Uitgangspunt is om de bufferzones zodanig aan te leggen dat natschade buiten de bufferzone wordt voorkomen.

Wanneer een belanghebbende schade lijdt als gevolg van een besluit ter uitvoering van de maatregelen en die schade redelijkerwijs niet ten laste van die belanghebbende behoort te blijven, kent het bestuursorgaan dat dit besluit neemt een tegemoetkoming toe aan de belanghebbende voor zover de schade niet door aankoop, onteigening of anderszins kan worden vergoed.

Insprekers stellen voor om een gebiedsspecifieke schaderegeling in het beheerplan op te nemen. Vooraf moet de nul-situatie deugdelijk worden vastgelegd; tevens moet vastgelegd worden bij welke afwijking er sprake is van schade, hoe deze wordt vastgesteld en hoe de omvang wordt vastgesteld en vergoed.

Wanneer een belanghebbende schade lijdt als gevolg van een besluit ter uitvoering van de maatregelen en die schade redelijkerwijs niet ten laste van die belanghebbende behoort te blijven, kent het bestuursorgaan dat dit besluit neemt een tegemoetkoming toe aan de belanghebbende voor zover de schade niet door aankoop, onteigening of anderszins kan worden vergoed. Monitoring van bijvoorbeeld grondwaterstanden wordt betrokken bij de bepaling van de schade. De Provincie Overijssel heeft daarnaast verschillende instrumenten geïntroduceerd om in bepaalde gevallen een bedrijf in haar geheel te kunnen verplaatsen. Zo is per 1 januari 2016 een subsidieregeling voor bedrijfsverplaatsing in werking getreden. Ook is het mogelijk om provinciale gronden tijdelijk te pachten met het recht tot koop gekoppeld aan een bepaalde termijn. Voor meer informatie zie ook: <http://www.overijssel.nl/thema's/natuur-en-landschap/projecten/schadeloos-stellen/>

Insprekers valt op dat de berekende ontwikkelruimte minimaal is. Lokale ontwikkelingen moeten minder beperkt worden omdat het gros van de ammoniakdepositie veroorzaakt wordt door de achtergronddepositie.

Zie 'Nota van Antwoord, zienswijzen op het Programma Aanpak Stikstof'.

Insprekers lezen op pagina 88 van het beheerplan dat een mogelijke lekkage of een scheur in de leiding waardoor reststoffen van de oliewinning worden getransporteerd te weinig aandacht krijgt. Bij activiteit 8.5 in bijlage VIII moet dan ook een rode in plaats van een groene kleur vermeld worden.

Het gebruik van de afvaltransportleiding van de NAM heeft geen negatief effect op de habitattypen en -soorten en heeft terecht een groene kleur in Bijlage VIII. Een mogelijke lekkage of een scheur in de leiding is niet getoetst als bestaand gebruik en daarom niet weergegeven in Bijlage VIII.

In het beheerplan zijn de bestaande activiteiten, waaronder de aanwezigheid van de betreffende leiding, getoetst. Calamiteiten zoals een lekkage kunnen in hun aard niet worden voorzien en worden daarom in het beheerplan niet getoetst.

Insprekers willen gewasschade, vanwege beperkingen in jacht en schadebestrijding, vergoed hebben.

Wanneer een belanghebbende schade lijdt als gevolg van een besluit ter uitvoering van de maatregelen en die schade redelijkerwijs niet ten laste van die belanghebbende behoort te blijven, kent het bestuursorgaan dat dit besluit neemt een tegemoetkoming toe aan de belanghebbende voor zover de schade niet door aankoop, onteigening of anderszins kan worden vergoed.

Insprekers vermoeden dat muggenoverlast in het verschieft ligt. Malariamuggen zullen het gebied mogelijk gaan bevolken en er is risico van het binnenhalen van het gevaarlijk West-Nijlvirus.

Bij de maatregel om de overgang van droge heide naar hoogveen aan de noordzijde te herstellen is aandacht besteed aan het zogenaamde 'muggengebied' (zie Bijlage XI). Bevoegde gezagen willen voorkomen dat er een toename van muggen komt. Of een toename van het aantal natte gebieden ook leidt tot een toename van het aantal muggen is afhankelijk van de lokale situatie. Stabilisatie van de waterstand en het verwijderen van bos heeft bijgedragen aan het voorkomen van overlast. Met beheer en inrichting gericht op het voorkomen van muggenoverlast hoeft uitbreiding van het aantal natte gebieden niet tot toename of overlast van muggen te leiden. Het is ons bekend dat het West-Nijlvirus inmiddels voorkomt in de oostelijke en zuidelijke rand van Europa en dat de incidentele besmettingen de laatste jaren toenemen. Voor meer informatie over de tiggermug en bestrijding hiervan verwijzen wij u naar het centrum voor infectieziektenbestrijding van het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu en de Nederlandse Voedsel en Warenautoriteit (<http://www.nvwa.nl/>)."

Insprekers lezen dat in het beheerplan een overzicht opgenomen is over de te nemen maatregelen en de organisatie die daar verantwoordelijk voor is. Inspreker verwijst naar een overeenkomst hierover tussen provincie Overijssel en de waterschappen waarin staat aangegeven dat de provincie verantwoordelijk is voor de te nemen hydrologische maatregelen.

Klopt en die afspraken staan in het Borgingsdocument provincie-waterschappen ondertekend op 8 dec 2014. De provincie zal het initiatief nemen om te zorgen dat de hydrologische maatregelen Natura 2000/PAS obstakelvrij worden.

4 Juridische aspecten en vergunningverlening

Insprekers willen dat in het beheerplan wordt opgenomen dat negatieve effecten van beweiden en bemesten worden ondervangen in het kader van de PAS en om die reden niet vergunningplichtig zijn.

*Op grond van artikel 19da, eerste lid, Natuurbeschermingswet 1998 wordt in de wijziging van het Besluit vergunningen Natuurbeschermingswet 1998 geregeld dat de vergunningplicht als voorzien in artikel 19d, eerste lid, van de wet niet van toepassing is op het weiden van vee en het gebruik van meststoffen. **Het beheerplan is hierop aangepast.***

Z12-d3 Z12

Inspreker zou willen dat voor alle activiteiten waarover onvoldoende informatie bekend is om het effect te kunnen beoordelen, moeten worden vrijgesteld van een vergunning- of meldingsplicht.

In paragraaf 4.4 en volgende is per activiteiten beschreven hoe wordt omgegaan met onzekerheden. In de meeste gevallen kunnen bestaande activiteiten voorlopig vergunningvrij worden voortgezet. Als uit onderzoek blijkt dat er wel sprake is van negatieve effecten, dan geldt kan bevoegd gezag maatregelen treffen via de aanschrijvingsbevoegdheid conform Nb-wet 1998 of geldt een vergunningplicht.

5 Ambtelijke wijzigingen EBDV

1. Betreffende figuur 1.1 is de werkkaart met de begrenzing vervangen door een definitieve kaart.
2. Er is een detailkaart met de verspreiding van actief hoogveen toegevoegd, zie bijlage 6 in het aparte bijlagendocument.
3. In paragraaf 3.5.4 is aanvullende informatie over de geoorde fuut toegevoegd.
4. In paragraaf 3.5.5 is aanvullende informatie over de kraanvogel toegevoegd.
5. In hoofdstuk 3.7 is gebrek aan rust als knelpunt toegevoegd. Dit werd wel al op andere plaatsen in het beheerplan benoemd, maar miste in dit overzicht.
6. Verduidelijking van hoofdstuk 5 PAS-Gebiedsanalyse. Het Programma Aanpak Stikstof volgt een eigen juridisch spoor, dit betekent dat de gebiedsanalyse voor Engbertsdijksvenen los van het beheerplan ter inzage heeft gelegen. En in de toekomst los van het beheerplan partieel ter inzage wordt gelegd. Hierdoor is de gebiedsanalyse die deel uitmaakt van het definitieve beheerplan niet de meest recente versie.
7. Hoofdstuk 8 Kader voor vergunningen is gelijk getrokken met het soortgelijke hoofdstuk uit de provinciale beheerplannen.
8. De arealen van droge heide, actief hoogveen en herstellend hoogveen zijn met twee cijfers achter de komma, aansluitend bij de profielendocumenten, opgenomen. Met uitzondering van genoemde hectaren in de PAS-gebiedsanalyse, omdat deze apart is vastgesteld (zie inleiding H5).